

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง: กรณีศึกษา
หมู่บ้านโรงงาน หมู่ที่ 11 ต. มิตรภาพ อ. สีคิ้ว จ. นครราชสีมา

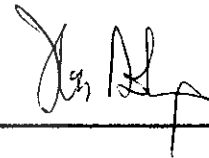

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต
สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
ปีการศึกษา 2544

หน้าอนุมัติ

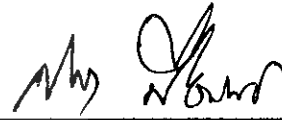
อาจารย์ที่ปรึกษา และกรรมการสอบ ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาการจัดการและการประเมินโครงการของสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ได้

อาจารย์ที่ปรึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.ขวัญกมล กลั่นศรีสุข)

กรรมการสอบ

(จำเอกศักดิ์ พิฆพันธุ์)

นักพัฒนาชุมชน 6

อนุมัติให้สารนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาการจัดการและการประเมินโครงการ

(.....)

คณบดีสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม

วันที่ เดือน พ.ศ.

14 ต.ค. 2545

บทคัดย่อ

อัศวิน พันธุ์จินา : การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง: กรณีศึกษา

หมู่บ้านโรงงาน หมู่ที่ 11 ต. มิตรภาพ อ. สีคิ้ว จ. นครราชสีมา

อาจารย์ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญกมล กลิ่นศรีสุข, 58 หน้า

จำแนกสังกัด พืชพันธุ์ นักพัฒนาชุมชน 6

สารนิพนธ์ฉบับนี้ เขียนขึ้นตามกรอบข้อกำหนดหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต “การจัดการและการประเมินโครงการ” เนื่องจากเป็นหลักสูตรที่เกิดขึ้นจากความต้องการที่จำเพาะบางประการ กล่าวคือรัฐบาลมีนโยบายที่จะฟื้นฟูและส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น โดยจัดสรรเงินให้เป็นกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และต้องการให้ผู้ที่สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี เข้ามาศึกษาเรียนรู้ เพื่อทำหน้าที่ประเมินและส่งเสริมการดำเนินงานกองทุนดังกล่าว ในหมู่บ้านของตนให้มีความยั่งยืน

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในขั้นต้น หลักสูตรดังกล่าวได้กำหนดให้กระบวนการเรียนของบัณฑิตศึกษาเน้นหนักภาคปฏิบัติในชุมชนมากกว่าการเรียนรู้ภาคทฤษฎีในชั้นเรียน โดยกำหนดให้สัดส่วนของน้ำหนัก 80:20 โดย 20 จะเป็นการศึกษาทฤษฎีซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความสามารถในการประเมินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้อย่างตรงประเด็น เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง รวมทั้งข้อมูลของหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

ขอบเขตของสารนิพนธ์ฉบับนี้ได้ประเมินผลการทำงานโครงการกองทุนหมู่บ้านของ บ้านโรงงาน ตำบลมิตรภาพ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา จากการเก็บข้อมูลพื้นฐานในแบบ บร. ที่หลักสูตรกำหนด อยู่ช่วงเดือน ธันวาคม ถึง เดือนกันยายน 2545

จากผลของการเก็บข้อมูลและศักยภาพของกรรมการกองทุนหมู่บ้านและสมาชิกกองทุนบ้านโรงงาน มีแนวโน้มที่ดีในการร่วมบริหารและการจัดการกองทุน และสมาชิกผู้ที่มีความสามารถที่จะชำระเงินคืนกองทุนได้

สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ

ปีการศึกษา 2544

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

กิตติกรรมประกาศ

การจัดทำสารนิพนธ์ในครั้งนี้ สำเร็จได้ด้วยดีผู้วิจัยต้องขอกราบขอบพระคุณ ประธาน กองทุนและผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้านสมศักดิ์ หล้านามวงศ์ กรรมการกองทุน ตลอดจนสมาชิกของชุมชน บ้านโรงงาน ตำบลมิตรภาพ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งได้ให้ความร่วมมือ และให้ข้อมูลในด้านต่าง ๆ รวมถึงการเสียสละเวลาอันมีค่าแก่ผู้จัดทำ

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญกมล กลิ่นศรีสุข อาจารย์นิเทศก์ ตำบลมิตรภาพ ที่ได้วางกรอบและแนวทางในการทำโครงการ รวมถึงความกรุณาตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้นของเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์และการจัดทำสารนิพนธ์ของผู้จัดทำและบัณฑิต ตำบลมิตรภาพ

ขอขอบพระคุณ อาจารย์สังค์ พิฆพันธุ์ นักพัฒนาชุมชน 6 ซึ่งเป็นอาจารย์นิเทศก์ ที่ได้ให้คำแนะนำ ข้อคิดเห็น ตลอดจนการแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ในการเก็บและรวบรวมข้อมูล และการจัดทำสารนิพนธ์

และขอขอบคุณเพื่อนบัณฑิตศึกษาดำบลมิตรภาพที่ให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ แนะนำ และร่วมแก้ไขในการเก็บข้อมูลแบบ บร. รวมถึงการปฏิบัติงานในพื้นที่ และจัดทำสารนิพนธ์

ท้ายที่สุดนี้หากสารนิพนธ์ฉบับนี้มีส่วนที่เป็นสาระประโยชน์ ผู้วิจัยขอมอบความดีความชอบให้แก่ บิดา มารดาและบุคคลที่กล่าวนามและมีได้กล่าวนามแล้วข้างต้น

อัศวิน พันธุ์จินา

สิงหาคม 2545

สารบัญ

หน้า

อนุมัติ	ก
บทคัดย่อ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญรูปภาพ	ช
บทที่ 1 บทนำ	
หลักการและเหตุผล	1
วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ	1
กรอบแนวคิดทฤษฎี	2
วิธีการดำเนินการ	3
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์	
และระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ	5
ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง	6
หลักเกณฑ์และแนวทางในการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	8
หลักการประเมินโครงการมีกระบวนการประเมินแบบชีพท์	11
เอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง	11
บทที่ 3 วิธีดำเนินการประเมินโครงการ	
วิธีการประเมินโครงการ	14
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	15
ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ	15
เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ	21
การเก็บรวบรวมข้อมูล	22
การวิเคราะห์ข้อมูล	22

สารบัญ(ต่อ)

หน้า

บทที่ 4 ผลการติดตามการประเมิน โครงการ	
ผลการประเมินบริบทชุมชน	24
ผลการประเมิน โครงการ โดยภาพรวม	41
ผลการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้	47
ผลอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจาก โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ	47
สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมิน โครงการ	48
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	
สรุปผล	50
อภิปรายผล	54
ข้อเสนอแนะ	55
บรรณานุกรม	57
ภาคผนวก ก	
ภาคผนวก ข	
ประวัติผู้เขียน	

สารบัญภาพ

หน้า

แผนภูมิที่ 3.1 : แสดงระบบการทำงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

16

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1 : แสดงสถานการณ์มลพิษทางน้ำ ปี 2539 – 2541	33
ตารางที่ 4.2 : แสดงพื้นที่ป่าไม้ประเทศไทย	33
ตารางที่ 4.3 : แสดงความอุดมสมบูรณ์ของดินในการทำการเกษตรกรรม	34
ตารางที่ 4.4 : แสดงจำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามลักษณะของประชากร	39
ตารางที่ 4.5 : แสดงการรวมกลุ่มต่าง ๆ ของบ้าน โรงงาน	41

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

ความแตกต่างทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของประชากรในประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศโลกที่สาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชากรของประเทศโลกที่สามยังด้อยโอกาสในทางการศึกษา มีปัญหาความยากจน รายได้ต่ำ การว่างงาน การขาดการดูแลทางสุขภาพอนามัย และสาธารณูปโภคพื้นฐาน ในปี 2540 เกิดภาวะวิกฤติเศรษฐกิจขึ้นภายในประเทศทำให้เกิด ปัญหาการว่างงาน การถูกเลิกจ้าง และปัญหาอื่นๆอีกมากมาย รัฐบาลได้ใช้นโยบายต่างๆเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งในปัจจุบันรัฐบาลได้มองเห็นว่าการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศนั้นเป็นสิ่งสำคัญ และ ยังต้องดำเนินการต่อไป

นโยบายหนึ่งที่รัฐบาลนำมาใช้ในการกระตุ้นเศรษฐกิจที่สำคัญในปัจจุบันคือ โครงการกองทุนหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 ล้านบาทจัดสรรให้จำนวน 74,881 กองทุน

บ้านโรงงาน หมู่ที่ 11 ตำบลมิตรภาพ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมาเป็นหมู่บ้านหนึ่งในโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจตามนโยบายของรัฐบาลดังกล่าว ซึ่ง ณ ปัจจุบันสามารถจัดตั้งกองทุนและเริ่มดำเนินการกู้ยืมตามโครงการ ซึ่งกองทุนหมู่บ้านดังกล่าวได้มีการจัดการและการบริหารโดยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ดังนั้นเพื่อให้ทราบว่าการบริหารจัดการกองทุนมีประสิทธิภาพหรือไม่ จึงได้มีการประเมินผลโครงการ ณ หมู่บ้านดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

จากการการก่อตั้งโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและการให้ทุนบัณฑิตศึกษา หลักสูตรการจัดการและประเมินโครงการ ทำให้เกิดคำถามขึ้นมากมายถึงศักยภาพของคนในชุมชนหรืออาจกล่าวได้ว่าศักยภาพของคนไทยในการจัดการและการบริหารเงินกองทุนเพื่อสร้างประโยชน์แก่ชุมชนของตนจะมีผลตอบกลับและการพัฒนาที่ยั่งยืนหรือไม่ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนจะช่วยให้ชุมชนอยู่ดีกินดีหรือไม่ และการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านจะเป็นวิธีการพัฒนาชุมชนที่เหมาะสมหรือไม่และบัณฑิตอาสาจะช่วยพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการและการบริหารกองทุนได้อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการประเมิน โครงการในการศึกษาการประเมิน โครงการกองทุนหมู่บ้าน
ของหมู่บ้านโรงงาน หมู่ที่11 ตำบลมิตรภาพ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อทราบว่ากระบวนการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ บรรลุ
วัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด

1.1 ท้องถิ่นชุมชนมีกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้
หรือสวัสดิภาพของสมาชิก

1.2 ท้องถิ่นชุมชนมีความสามารถในการบริหารจัดการกองทุน

1.3 ท้องถิ่นชุมชนมีกระบวนการพึ่งพาตนเอง โดยการเรียนรู้และคิดริเริ่ม เพื่อแก้
ปัญหาของตนเอง มีการสร้างศักยภาพของตนเอง และมีการสร้างเศรษฐกิจแบบพอเพียง

1.4 เศรษฐกิจระดับฐานรากของประเทศได้รับการกระตุ้น และมีภูมิคุ้มกันกับทั้ง
สังคมก็มีภูมิคุ้มกัน

1.5 ประชาชนในท้องถิ่นมีศักยภาพ และความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสังคม

2. เพื่อให้ได้ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน ในทัศนะของประชาชนพื้นที่เป้าหมาย และ
เพื่อทราบข้อมูลระดับความเข้มแข็งของชุมชนตัวชี้วัดที่ทางกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกำหนด

3. เพื่อให้กระบวนการทำสำรณิพนธ์เป็นกระบวนการสร้างเครือข่ายองค์กร เพื่อการเรียนรู้
ซึ่งมีความเชื่อมโยงระหว่างกันภายในชุมชนท้องถิ่นระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล และระดับประเทศ

กรอบแนวคิดทฤษฎี

กรอบความคิดทฤษฎี หรือแนวความคิด ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน
และชุมชนเมืองนั้น ได้ใช้ ต้นแบบความคิดเชิงระบบที่เรียกว่า “ชิฟฟ์โมเดล” รูปแบบการประเมิน
ของ Stufflebeam ที่เรียกว่า CIPP Model ย่อมาจากคำว่า Context – Input – Process – Product
Model ซึ่งเน้นการนำการประเมินไปใช้เพื่อการตัดสินใจเลือกทางเลือกต่าง ๆ ทั้งนี้ได้จำแนกการตัด
สินใจของผู้บริหารในการบริหารโครงการเป็น 4 ลักษณะ คือ

C	มาจาก	Context	คือ	บริบทของหน่วยระบบ
I	มาจาก	Input	คือ	ปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ
P	มาจาก	Process	คือ	กระบวนการของหน่วยระบบ
P	มาจาก	Product	คือ	ผลผลิตของหน่วยระบบ

การประเมินผลแบบจำลอง CIPP Model นี้เป็นการประเมินเพื่อให้รายละเอียดต่าง ๆ ได้แก่ ด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ และเป็นแบบจำลองที่ทำให้เข้าใจง่าย สะดวกในการใช้เป็นแนวทางการประเมินผลโครงการ

วิธีการดำเนินการ

การดำเนินการศึกษากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของบ้านโรงงาน หมู่ที่ 11 ตำบลมิตรภาพ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา มีวิธีการดำเนินการดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการสำรวจในบ้านโรงงาน ซึ่งเป็นข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ได้แก่ ทำเกษตรกรรม ค้าขาย เลี้ยงสัตว์ รับจ้างทั่วไป และทำอุตสาหกรรมในครัวเรือน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ และแบบเก็บข้อมูล บร.1 – บร.12 จากจำนวน 118 ครัวเรือน เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน 89 ครัวเรือน ในการเก็บข้อมูลแบบ บร. ต่าง ๆ นั้นจะกำหนดขนาดของตัวอย่างร้อยละ 20 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด

1.2 ข้อมูลทุติภูมิ (Secondary data) เป็นข้อมูลที่ได้มาจากการค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ จากส่วนราชการ และที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ข้อมูลชุมชนที่มีผู้ทำมาก่อนหน้านี้ หนังสือพิมพ์ และ สิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ

2. วิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์เพื่อเป็นการประเมินผล โครงการจะใช้ทั้งวิธีแบบเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพโดยที่

การวิเคราะห์เชิงปริมาณ เป็นการวิเคราะห์ที่จะต้องทราบค่าที่แน่นอน หรือการหาค่าที่สามารถออกมาเป็นตัวเลขได้ ได้แก่ การใช้ระดับข้อมูลช่วงอัตรา และอัตราส่วนมาตรา ซึ่งจะใช้สถิติ การหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ฐานนิยม มัชฌิม และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นต้น

การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ จะใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนาเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจหรือความคิดเห็น โดยใช้อัตราส่วน ร้อยละ ตารางเป็นสำคัญ และจะใช้ CIPP Model เป็นหลักในการวิเคราะห์

ผลที่คาดว่าจะได้รับการประเมินโครงการ

ข้อมูลและผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล การดำเนินโครงการทั้งในระหว่างดำเนินโครงการ และเมื่อโครงการแล้วเสร็จ เพื่อแสดงว่า เมื่อทำสารนิพนธ์เสร็จแล้ว จะได้ผลอย่างไร เป็นการคาดการณ์ล่วงหน้าเพื่อการลงมือทำสารนิพนธ์ จะมีเป้าหมายนำทางที่ชัดเจนเป็นผลที่คาดว่าจะได้รับการประเมินโครงการ

ผลการศึกษานี้จะได้ประโยชน์ดังนี้

1. ได้ทราบและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานและกระบวนการจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อให้เป็นฐานในการปรับปรุงโครงการ
 - 1.1 มีเงินหมุนเวียนในท้องถิ่น สร้างงาน สร้างรายได้แก่บัณฑิตกองทุนและชุมชนที่ปฏิบัติงาน
 - 1.2 เสริมความสามารถแก่ท้องถิ่นในการบริหารจัดการกองทุน
 - 1.3 การมีส่วนร่วมของบัณฑิตและคนในชุมชน เพื่อให้เกิดความรักถิ่นฐานและร่วมพัฒนาถิ่นกำเนิด
2. ได้ทราบและมีความรู้ความเข้าใจปัจจัยต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคและสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
3. ได้ตั้งชี้วัดความเข้มแข็งของการบริหารการพัฒนาเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และแนวทางวัดความสำเร็จใน โครงการพัฒนาต่างๆระดับหมู่บ้านและชุมชน
4. ผู้ศึกษาได้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาที่มีระเบียบวิธีที่เป็นวิทยาศาสตร์ และสังคมศาสตร์ อันจะนำไปสู่การคิดวิเคราะห์ปัญหาต่างๆอย่างเป็นระบบได้

บทที่ 2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านโรงงาน หมู่ที่ 11 ตำบลมิตรภาพ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ได้มีการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีดังนี้

นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์ และระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

1. นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติของรัฐบาล ซึ่งมีพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี และถือเป็นนโยบายที่สำคัญยิ่ง ในการต่อสู้กับปัญหาความยากจนของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศที่กำลังเผชิญอยู่ เพื่อเป็นการเสริมสร้างความคิดริเริ่มเพื่อการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพ ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยรัฐบาลจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกองทุนละ 1 ล้านบาท พร้อมเสริมสร้างและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองกันเอง

(รายละเอียดอ่านเพิ่มเติมได้จากภาคผนวก ก.)

2. หลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ตามที่นโยบายของรัฐบาลกำหนดเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีองค์ประกอบที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. เสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น
2. ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง
3. เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน
4. เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม
5. กระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน

3. วัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

วัตถุประสงค์ของนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติมีดังต่อไปนี้

1. เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียน ในหมู่บ้านและชุมชนเมือง
2. ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมือง
3. เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม
4. กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ
5. เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชน ในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

(รายละเอียดอ่านเพิ่มเติมได้จากภาคผนวก ก.)

ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการเพิ่มประสิทธิภาพกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จะมีทั้งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544

ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544

และระเบียบของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ของบ้านโรงงาน หมู่ที่ 11 ตำบลมิตรภาพ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งจะกล่าวถึง แบบคิดตามสังเกตการณ์ คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้าน ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านโรงงานและการพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และจะแบ่งออกเป็นหมวด โดยแบ่งไว้ 2 หมวดคือ

1 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ซึ่งจะกล่าวถึง บุคลากรที่ได้รับมอบหมายหน้าที่และความรับผิดชอบ ทั้งประธาน รองประธาน เลขานุการ และผู้ทรงคุณวุฒิ วาระในการดำรงตำแหน่งและการพ้นวาระรวมถึงอำนาจของคณะกรรมการ

2 สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จะกล่าวถึง กรอบอำนาจและการลงมติเห็นชอบหรือให้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544 ได้กล่าวถึงการปรับปรุงแก้ไขระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีในหัวข้อดังกล่าวให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

ในส่วนของระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นฉบับที่รัฐบาลออกเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและสอดคล้องกับนโยบายที่ได้แถลงต่อสภา โดยแบ่งเป็นหมวดดังนี้

1 ข้อความทั่วไป กล่าวถึงความหมายของคำหรือข้อความที่ปรากฏในระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

2 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ หมวดที่จะกล่าวถึง แนวคิด ปรัชญา หลักการของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และวัตถุประสงค์ในการดำเนินการที่มาของเงินกองทุนหมู่บ้านและอำนาจในการจัดสรรเงินกองทุน

3 คณะกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในหมวดนี้จะกล่าวถึง บุคลากรและอำนาจหน้าที่ของบุคลากรที่จะมารับหน้าที่คณะกรรมการ สนับสนุนการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

4 คณะอนุกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน ระดับจังหวัด ในหมวดนี้จะกล่าวถึงการกำหนดและแต่งตั้งบุคลากรและอำนาจหน้าที่ของบุคลากรในระดับจังหวัด บุคลากรระดับอำเภอ

5 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในหมวดจะกล่าวถึง การเลือกบุคลากรเป็นคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน อำนาจหน้าที่ ตำแหน่งในคณะกรรมการและวาระในการปฏิบัติงาน

6 กองทุนและสมาชิกกองทุน โดยกล่าวถึงที่มาของเงินกองและทรัพย์สินของกองทุน คุณสมบัติระเบียบและหน้าที่ของสมาชิกกองทุน

7 การกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กล่าวถึง การพิจารณาอนุมัติกู้ยืม ระเบียบและข้อกำหนดที่มีแก่สมาชิกกองทุนผู้ขอยืม

8 การทำบัญชีและการตรวจสอบ โดยจะกล่าวถึงการบริหาร จัดเก็บตรวจสอบและประเมินโครงการของคณะกรรมการกองทุน โดยรวมถึงการทำบัญชีและการจัดสรรทรัพย์สินของกองทุน

9 บทเฉพาะกาล กล่าวถึงการเลือกสรรและการจัดตั้งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน โดยมีการประสานงานในแต่ละระดับของคณะกรรมการทั้งระดับอำเภอและหมู่บ้าน วาระในการทำงานและการเลือกคณะกรรมการชุดใหม่

ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544 ได้กล่าวถึงการปรับปรุงแก้ไขระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ โดยเพิ่มในส่วนของการเลือกสรรกรรมการและประธานกองทุนหมู่บ้าน

(รายละเอียดเพิ่มเติมดังเอกสารในภาคผนวก ก.)

หลักเกณฑ์และแนวทางในการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1. แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

แบบติดตามเป็นส่วนของการประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านโรงงาน โดยจะแบ่งส่วนสำคัญออกได้ 2 ส่วนคือ

ส่วนแรก จะกล่าวถึง กระบวนการซึ่งได้มาของกรรมการกองทุนหมู่บ้าน การลงมติในที่ประชุมและการกำหนดวันและวาระในการทำงานของคณะกรรมการ

ส่วนที่สอง เป็นคุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุน ซึ่งจะบอกถึงคุณสมบัติของผู้ที่สามารถเข้ามาเป็นคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านได้

2. แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

แบบประเมินความพร้อมกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจัดทำขึ้น เพื่อให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้ประเมินความพร้อมในด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้านและชุมชนรวมทั้งให้ข้อมูลรายละเอียดตามความเป็นจริง สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ใช้ในการหนดคน โยบายและแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีความเจริญก้าวหน้า ในด้านเศรษฐกิจและสังคม แบบคำขอจะแบ่งออกเป็น 6 ส่วนด้วยกันคือ

2.1 ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้านและชุมชน โดยจะแสดงจำนวนสมาชิกในชุมชน อาชีพหลักหรือผลผลิตที่มีในชุมชน

2.2 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะแสดงถึงวิธีการซึ่งได้มาของคณะกรรมการกองทุน ความพร้อมและรายนามของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับการคัดเลือกจากชุมชนแล้ว

2.3 การเตรียมความพร้อมของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเรื่องของระเบียบและข้อบังคับ สำหรับใช้ในการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

2.4 ทุนดำเนินการของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จะแสดงจำนวนกลุ่มหรือองค์กรชุมชนภายในหมู่บ้าน ความพร้อมในการร่วมมือหรือเชื่อมโยงในการพัฒนากับหมู่บ้าน ชุมชนหรือเครือข่ายอื่นนอกชุมชน

2.5 แนวคิดในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง การปันส่วนเงินกู้ในแต่ละกิจกรรมและการกระจายผลประโยชน์ของกองทุน หลักเกณฑ์ในการพิจารณาเงินกู้ การจัดเก็บและการป้องกันความเสี่ยง

2.6 แบบแจ้งผลการประเมินความพร้อมกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อให้ชุมชนปรับปรุงและเตรียมพร้อมในส่วนที่เกี่ยวข้อง

(รายละเอียดอ่านเพิ่มเติมได้จากภาคผนวก ก.)

3. การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

กรรมการกองทุนจะพิจารณาจากวัตถุประสงค์และความเป็นไปได้ของโครงการ โดยที่คณะกรรมการจะยึดตามกฎและระเบียบของสัญญา ตามระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง การพิจารณาเงินกู้ให้กับผู้กู้จะดำเนินการตามหมวด 7 ว่าด้วยการกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยกองทุนบ้านโรงงาน หมู่ที่ 11 ตำบลมิตรภาพ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา มีเกณฑ์การพิจารณาเงินกู้กองทุนให้กับสมาชิก ดังนี้ประกอบด้วยสาระสำคัญอยู่ 5 เรื่อง ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ที่ตั้งกองทุนหมู่บ้านโรงงาน ตั้งอยู่ที่เลขที่ 9 หมู่ที่ 11 ตำบลมิตรภาพ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

2. สมาชิก ซึ่งประกอบด้วย

2.1 คุณสมบัติของสมาชิก ซึ่งจะต้องเป็นคนในหมู่บ้านและมีอายุตั้งแต่ 20 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ และเป็นผู้ที่ไม่มีประวัติการค้างชำระหนี้ และมีชื่ออยู่ในชุมชนไม่ต่ำกว่า 6 เดือน

2.2 การสมัครเข้าเป็นสมาชิก จะต้องยื่นคำขอสมัครเป็นสมาชิกกองทุนที่ทำการกลุ่มออมทรัพย์ ผู้ที่จะสมัครจะต้องเป็นนิติบุคคลและกลุ่มหรือองค์กรชุมชน

2.3 การฟื้นฟูสภาพจากการเป็นสมาชิก จะพ้นได้ก็ต่อเมื่อเสียชีวิตหรือลาออก และได้รับอนุมัติให้ลาออกจากคณะกรรมการกองทุนไปใช้สิทธิวัตถุประสงค์ตามสัญญา

3. คณะกรรมการกองทุน หมู่บ้านโรงงานมีคณะกรรมการทั้งหมด 15 คน ซึ่งจะแบ่งตามหน้าที่และเป็นฝ่ายได้คือ ประธาน รองประธาน เลขานุการ เสร็จญิก ฝ่ายสินเชื่อ ฝ่ายเร่งรัดหนี้สิน และ ฝ่ายตรวจสอบ คณะกรรมการจะมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 1 ปี

4. การกู้เงิน สมาชิกสามารถที่จะกู้เงินเพื่อใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ คือ การพัฒนาอาชีพ กู้ฉุกเฉิน ลดรายจ่าย ซึ่งวงเงินกู้จะกู้ได้รายละเอียด 20,000 บาท แต่ไม่เกิน 50,000 บาท ถ้ารายใดกู้เงินเกิน 20,000 บาทจะต้องมีประมุขสมาชิกกองทุน หลักประกันเงินกู้คือ ต้องมีโฉนดที่ดิน หลักทรัพย์ หรือผู้ค้ำประกัน 1 คน โดยที่ผู้ค้ำประกันจะต้องไม่เป็นผู้ที่กู้เงินจากกองทุนและการชำระคืนเงินกู้

จะต้องส่งคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยภายในกำหนด 1 ปี อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 6 บาทต่อปี หรือร้อยละ 0.50 บาทต่อเดือน หรือพิจารณาตามความเห็นของคณะกรรมการเป็นรายการนี้

5. การจัดสรรกำไร สามารถแบ่งเป็นอัตราส่วนได้คือ

- 5.1 ปันผลค่าหุ้นคืนสมาชิก 20 %
- 5.2 เป็นทุนสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน 20 %
- 5.3 เป็นเงินเฉลี่ยคืนผู้กู้ 10%
- 5.4 เป็นทุนสวัสดิการแก่สมาชิก 10%
- 5.5 ค่าตอบแทนคณะกรรมการ 20 %
- 5.6 เป็นทุนเพื่อสมทบกองทุนหมู่บ้าน 20 %

6. การอนุมัติเงินกู้ สมาชิกที่ต้องการขอกู้เงินจะต้องจัดทำโครงการเพื่อขอกู้เงินจากคณะกรรมการ โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน

7. สมาชิกที่ยื่นขอกู้เงิน โครงการต้องสามารถดำเนินการได้จริง มีความเป็นไปได้ทางการตลาดและสามารถเห็นได้ชัดเจนว่ามีความคุ้มค่าต่อการลงทุน

8. การทำสัญญาเงินกู้ทุกประเภท ต้องมีการทำสัญญาไว้กับคณะกรรมการตามแบบและเงื่อนไขที่กองทุนกำหนด

(รายละเอียดอ่านเพิ่มเติมได้จากภาคผนวก ก.)

4. การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็น โครงการที่มุ่งสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับอนุมัติกองทุนแล้วเสร็จ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่ความเข้มแข็งด้านสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืน โดยการจัดสรรทุนการศึกษาแก่บัณฑิตให้เข้าศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการและการประเมินโครงการ โดยกำหนดให้ศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติจริงในพื้นที่หมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้เป็นกิจกรรมหลักของการศึกษา โดยเนื้อหาหลักสูตรจะมุ่งเน้นเกี่ยวกับการบริหารจัดการ การเงิน การออกแบบผลิตภัณฑ์และการตลาด รวมถึงการเรียนรู้ชุมชน การประเมินผลและพัฒนาชุมชนที่ใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือ

เมื่อนักศึกษาที่ได้รับการคัดเลือกเข้าโครงการ โดยใช้มหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น และได้เลือกรูปแบบการเก็บข้อมูล แต่เนื่องจากการกำหนดแบบรายงานการเก็บข้อมูล (บร.) ซึ่งใช้เป็นมาตรฐานในการรวบรวมข้อมูล โดยใช้การประเมินแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ชุมชนท้องถิ่นเป็นฐานการศึกษา รูปแบบการวิเคราะห์และประเมินโครงการจะใช้ CIPP Model โดยนำ

ข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนที่เก็บได้มาสรุปเป็นข้อมูลการประเมิน และเพื่อใช้เปรียบเทียบหลักจากดำเนินโครงการจนเสร็จสิ้นโครงการ เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาถึงความเหมาะสม ความเพียงพอของทรัพยากรทุนทางสังคมที่มีอยู่แล้วว่าจะช่วยให้การดำเนินโครงการประสบผลสำเร็จหรือไม่

หลักการประเมินโครงการมีกระบวนการประเมิน ดังนี้

CIPP Model: Stufflebeam's สตัฟเฟิลบีม กล่าวว่า “การประเมิน เป็นกระบวนการของการระบุ หรือกำหนดข้อมูลที่ต้องการ รวมทั้งการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ให้เกิดสารสนเทศที่มีประโยชน์ เพื่อนำเสนอสำหรับใช้เป็นทางเลือกในการตัดสินใจ” โดยมีแนวคิดพื้นฐานคือ การดำเนินกิจการของโครงการ การประเมินโครงการและการตัดสินใจ

1. การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation ; C) เป็นการประเมินก่อนการดำเนินโครงการ เพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผล ความจำเป็นที่ต้องดำเนินโครงการ ประเด็นปัญหา และความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการ
2. การประเมินตัวป้อนเข้า (Input Evaluation) ศึกษาถึงนโยบายและระเบียบของรัฐ รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชน และศึกษาวิเคราะห์ชุมชนที่นักศึกษาปฏิบัติงานด้านผู้นำ กรรมการ และสมาชิกในชุมชน
3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) ศึกษาถึง กระบวนการช่วยเหลือการตั้งกองทุนและระเบียบของกองทุน กระบวนการได้มาซึ่งคณะกรรมการกองทุน ระเบียบและเกณฑ์การพิจารณา รวมถึงผู้ที่ได้รับกู้เงิน และส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยจัดเวทีชาวบ้าน ทั้งระหว่างบุคคล และระหว่างกลุ่มหรือหมู่บ้าน
4. การประเมินผลที่เกิดขึ้น (Product Evaluation) ศึกษาการบริหารจัดการกองทุน ทั้งความสามารถในการปล่อยกู้และชำระคืน และศึกษาทั้งสมาชิกและที่ไม่เป็นสมาชิกกองทุนที่กู้ยืมถึงผลที่ได้รับและความคิดเป็นความพอใจในโครงการและสามารถบอกตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนได้

เอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

นงลักษณ์ เศรษฐพิทักษ์. วารสารการศึกษาออกโรงเรียน. ธันวาคม 2544 หน้า 32-33 ได้กล่าวเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านไว้ว่า กองทุนหมู่บ้านตามนโยบายรัฐบาลดังกล่าว คือ เกิดเวทีค้นหาและค้นหาคนดี คนที่น่าเชื่อถือ เกิดการรวมตัวกันเพื่อประชุมร่วมกันอย่างน้อย 3 ใน 4 ของ

จำนวนครัวเรือนทั้งหมดในชุมชนเพราะชุมชนไม่เคยมีคนมาประชุมมากขนาดนี้ เนื่องจากไม่เคยร่วมมือกัน ได้ภาพของคนในชุมชนประชุมร่วมกัน

หนังสือพิมพ์มติชนรายวันประจำวันอังคารที่ 15 มกราคม 2545 หน้า 6 ได้กล่าวการบริหารกองทุนล้านบาทให้มีประสิทธิภาพว่า การบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องสร้างความรู้ การบริหารจัดการที่โปร่งใส การดำเนินงานเน้นสนับสนุนและช่วยเหลือไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนมากกว่ายึดกฎระเบียบตายตัว จึงต้องแก้ไขระเบียบที่ไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติจริง การติดตามช่วยเหลือปัญหาแก่ชาวบ้าน การเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่คณะกรรมการกองทุน การพัฒนาตัวชี้วัด การบริหารแบบโปร่งใส เพื่อให้คณะกรรมการกองทุนทุกระดับมีแนวทางพัฒนากลไกให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

หนังสือพิมพ์มติชนรายวันประจำวันเสาร์ที่ 19 มกราคม 2545 หน้า 20 ได้กล่าวว่า ความคืบหน้าของนโยบายกระจายรายได้สู่ชุมชนระดับรากหญ้าผ่านโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง หลังจากรัฐบาลดำเนินโครงการไปได้ประมาณ 5 เดือน ขณะนี้โอนเงินให้แล้ว 97% นอกจากนี้ คณะกรรมการประเมินเบื้องต้นแล้วเห็นว่า มีแนวโน้มหนี้สูญสูงมาก เนื่องจากผู้กู้ไม่สามารถชำระเงินคืนได้ ปัญหาหลักคือ ระยะเวลาใช้คืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ย 1 ปีเร็วเกินไป ส่วนใหญ่ชาวบ้านบอใช้เงินกู้สำหรับลงทุนเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ ที่ยังไม่ทันขายผลผลิตมาชำระหนี้ตามกำหนดได้

หนังสือพิมพ์มติชนรายวันประจำวันพฤหัสบดีที่ 31 มกราคม 2545 หน้า 12 ได้กล่าวเกี่ยวกับบัณฑิตกองทุนหมู่บ้านก้าวอย่างที่ต้องฟันฝ่า ว่า โครงการบัณฑิตกองทุนหมู่บ้านนี้ได้รับเสียงวิพากษ์วิจารณ์มาตลอด เพราะเป็นการทำหลักสูตรแบบเร่งรีบ คู่มือชุดวิชาต่างๆ ก็ทำกันแบบฉกฉวย ถูกกระชาก เครื่องมืออาคารสถานที่เรียนก็ไม่มีความพร้อมสถาบันแต่ละแห่งต้องแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเอาเอง ด้วยเหตุนี้ร่วมกับคุณภาพการผลิตบัณฑิตที่ผ่านมาของสถาบันราชภัฏทำให้สังคมไม่ไว้วางใจว่าสถาบันราชภัฏจะสามารถผลิตบัณฑิตชุดนี้ได้ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ นอกจากนั้นยังต้องฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ระหว่างทำงานในพื้นที่ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องใหม่ทั้งสิ้น ประกอบกับมีหน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยเข้าไปตรวจสอบดูแล ซึ่งมาตรฐานของแต่ละหน่วยงานก็แตกต่างกัน การทำงานจึงไม่ใช่เรื่องง่ายอย่างที่หลายคนคิด

หนังสือพิมพ์มติชนรายวันประจำวันเสาร์ที่ 2 กุมภาพันธ์ 2545 หน้า 24 ได้กล่าวเกี่ยวกับการคาดบัณฑิตกองทุนสมัครตามเป้าว่า เมื่อวันที่ 31 มกราคมนายถนอม อินทรกำเนิด เลขาธิการสภาสถาบันราชภัฏ (สปรภ.) เปิดเผยภายหลังการประชุมคณะกรรมการติดตามและประเมินโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองว่า ขณะนี้มีบัณฑิตในโครงการรวมทั้งสิ้น 70,895 คน ยังมีหมู่บ้านที่ยังไม่มีบัณฑิตเข้าไปศึกษาประมาณ 4,000 หมู่บ้าน ซึ่ง

ได้มีการขยายเวลาการรับเป็นครั้งสุดท้ายถึงวันที่ 31 มกราคมที่ผ่านมา คาดว่าจะมีผู้มาสมัครรวมแล้วใกล้เคียงกับขอรับเต็ม 74,881 คน ซึ่งบัณฑิตที่เข้ามาใหม่จะมีการสอนเสริม ส่วนหนังสือชุดวิชาการวิจัยชุมชน การจัดการและการวางแผนธุรกิจชุมชน การจัดการธุรกิจ การวางแผนพัฒนา และสารนิพนธ์ จะแล้วเสร็จและส่งให้นักศึกษาภายในเดือนกุมภาพันธ์และมีนาคมนี้แม้หนังสือดังกล่าวจะไปถึงช้าแต่ไม่เป็นปัญหาอะไรเพราะมีการสอนล่วงหน้าไปก่อนแล้ว

บทที่ 3 วิธีดำเนินการประเมินโครงการ

ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ของบ้านโรงงาน หมู่ที่ 11 ตำบล
มิตรภาพ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา มีวิธีการประเมินโครงการ โดย ดังนี้

วิธีการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการเป็นการประเมินเชิงระบบ (System Approach) ซึ่งมีนักวิชาการหลายคนได้
สร้างแบบจำลองเพื่อใช้ในการประเมิน ได้แก่ Scriven, Stake และ Stufflebeam ซึ่งจะได้อธิบายราย
ละเอียดตามลำดับต่อไปนี้

1. รูปแบบการประเมินของสคริฟเวน (Scriven's Evaluation Ideologies and Model) ซึ่งสคริฟ
เวนได้สร้างแนวคิดผสมผสานระหว่างแนวคิดของไทเลอร์และครอนบาคเข้าด้วยกันซึ่งจำแนกการ
ประเมินได้เป็น 2 ประเภท คือ

1.1 การประเมินโดยยึดเป้าหมายเป็นหลัก ซึ่งจะเป็นการประเมินระหว่างดำเนินการและ
การประเมินผลรวม

1.2 การประเมินที่ไม่ยึดเป้าหมายเป็นหลัก เป็นการประเมินที่ไม่มุ่งเฉพาะผลผลิตที่เกิดขึ้น
แต่จะนำผลกระทบอื่น ๆ มาพิจารณาในการตัดสินคุณค่าด้วย

นอกจากนี้สคริฟเวนยังได้จำแนกการประเมินตามสิ่งที่ประเมินออก คือ การประเมินคุณค่า
ภายใน เป็นการประเมินคุณค่าของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับโครงการ และการประเมินความคุ้มค่า เป็นการ
ประเมินในส่วนที่ผลของการดำเนินงานโครงการมีต่อผู้รับบริการจาก โครงการ

2. รูปแบบการประเมินของสแตก (Stake's Concepts and Model of Evaluation) สแตกได้
กล่าวถึงการประเมินคือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งที่หลากหลายแล้วนำมาจัดให้เป็นระบบที่มี
ความหมายในการประเมิน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 มิติคือ

2.1 มิติที่เป็นสิ่งนำ การปฏิบัติ และผลผลิต

2.2 มิติที่เป็นส่วนการบรรยายสภาพที่เกิดขึ้นจริงที่สามารถสังเกตได้ และการตัดสินใจเชิง
ปริมาณ

3. รูปแบบการประเมินซิบของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model) ได้กำหนดการประเมินออกเป็น 4 ประเภท และได้ประยุกต์ใช้กับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ของบ้านโรงเรียน ทั้งระดับหมู่บ้านและระดับรายบุคคล (ผู้รู้) คือ

3.1 การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินก่อนการดำเนินการโครงการ คือ การประเมินสภาพทั่วไปของหน่วยระบบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

3.2 การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของความพอเพียงของทรัพยากร คือการประเมินปัจจัยนำเข้าทั้งหมดของหน่วยระบบการบริหารจัดการและของหน่วยระบบกิจการของผู้รู้

3.3 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินการ คือการประเมินกระบวนการของทั้งสองหน่วยระบบ คือหน่วยระบบบริหารจัดการกองทุนและหน่วยระบบกิจการของผู้รู้

3.4 การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลผลิตทั้งหมดที่เกิดขึ้นในหน่วยระบบการบริหารจัดการ และแนะนำส่งเสริมผู้รู้ และหน่วยระบบการดำเนินการของผู้รู้แต่ละราย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร หมายถึง กลุ่มทั้งหมดของสิ่งที่ต้องการศึกษา ซึ่งจะเป็นประชากรในบ้านโรงเรียน มีจำนวน 156 หลังคาเรือน มีประชากร 476 คน เพศชาย 236 คน เพศหญิง 240 คน

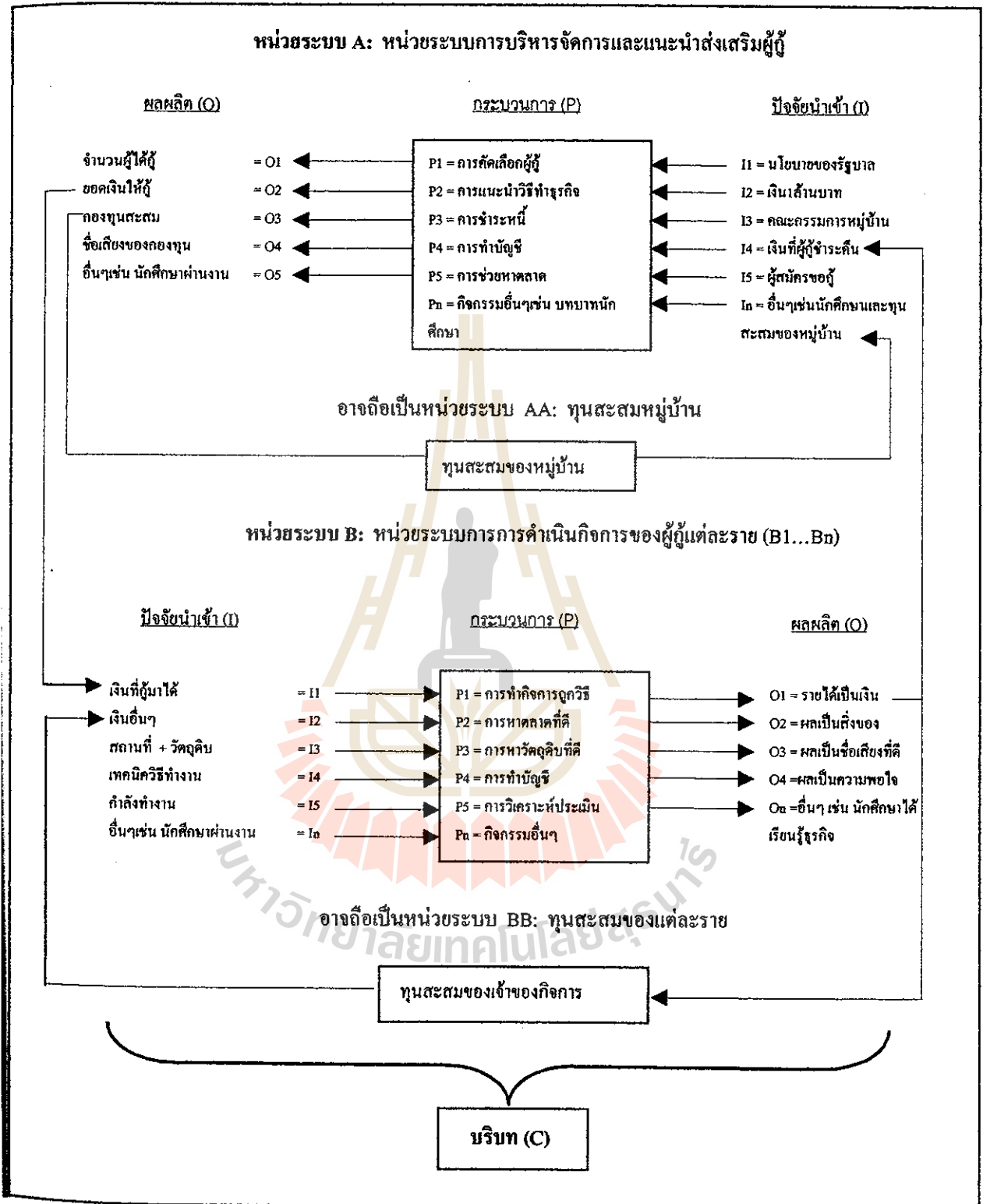
กลุ่มตัวอย่าง หมายถึง กลุ่มที่ถูกเลือกหรือตัวแทนของประชากรที่นำมาใช้ในการศึกษาของบ้านโรงเรียน ซึ่งจะมีสถานภาพและบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ สามารถจำแนกได้ดังนี้

1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน	จำนวน 15 คน
2. สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน(หนึ่งท่านต่อหนึ่งครัวเรือน)	จำนวน 89 คน
2.1 สมาชิกที่ได้รับอนุมัติให้กู้	จำนวน 49 คน
2.2 สมาชิกทั่วไป	จำนวน 40 คน
3. ชาวบ้านที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	จำนวน 67 คน
4. ผู้นำชุมชน ผู้นำอาวุโส ผู้นำกลุ่มอาชีพ	จำนวน 4 คน

ในการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้วิธี การกำหนดตัวอย่างในรายวิชาวิจัยชุมชน โดยจะเก็บร้อยละ 100 ยกเว้นสมาชิกที่ได้รับอนุมัติให้กู้ จะเก็บร้อยละ 20

ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ

ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการนั้น จะใช้ CIPP Model มาเป็นหลักของการประกอบเพื่อหาตัวแปรและตัวชี้วัด ซึ่งจะแสดงองค์ประกอบภายในของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในรูปของ “ชีพโมเดล” มีองค์ประกอบดังแผนภูมิที่ 3.1 นี้

แผนภูมิที่ 3.1 แสดงระบบการทำงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองโดยภาพรวมตามแนวคิดเชิงระบบประกอบไปด้วย 2 หน่วยระบบ ดังนี้

1. หน่วยระบบ A หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ โดยมีหน่วยระบบสะสมทุนเป็นหน่วยระบบพ่วง คือ หน่วยระบบ AA

2. หน่วยระบบ B หน่วยระบบการดำเนินงานกิจการของผู้กู้แต่ละราย โดยมีหน่วยระบบสะสมทุนเป็นหน่วยระบบพ่วง คือ หน่วยระบบ BB

ดังนั้นในการกำหนดตัวชี้วัดเพื่อที่จะประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจึงเป็นไปตามแผนภูมิข้างต้นนี้ ซึ่งมีรายการตัวชี้วัด ดังนี้

ตัวชี้วัดบริบท (C)

ตัวชี้วัดบริบท หมายถึง ตัวชี้วัดสภาพแวดล้อมของหน่วยระบบ A เป็นสำคัญ

ตัวชี้วัดบริบทของหน่วยระบบกองทุนหมู่บ้าน แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

1. บริบทระดับประเทศ เช่น สภาพของดิน ฟ้า ไม้ สภาพศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น ตัวชี้วัดบริบทระดับประเทศหรือตัวชี้วัดบริบทรอบนอก ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

1.1 ความยากจนของประเทศ

1.2 นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมและวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม (SMEs)

1.3 ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศ

1.4 สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน

1.5 ความเดือดร้อนและการเป็นหนี้สินของประชาชน

1.6 บรรยากาศของความอ่อนแอในท้องถิ่นชนบท บางคน เรียกว่า ความล่มสลายของท้องถิ่นชนบท

1.7 ค่านิยมในกระแสวัฒนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ

1.8 อื่น ๆ

2. บริบทระดับท้องถิ่น เช่น สภาพภูมิศาสตร์ของหมู่บ้าน/ชุมชนนี้ สภาพป่าและหนองน้ำ สภาพที่ดินทำกินของชาวบ้านในหมู่บ้าน/ชุมชน และตัวบ่งชี้อื่น ๆ

ตัวชี้วัดบริบทระดับท้องถิ่น หรือตัวชี้วัดบริบทภายในท้องถิ่น ประกอบไปด้วยตัวแปรดังนี้

1.1 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน/ชุมชน

1.2 สภาพปัจจุบัน

1.3 ด้านเศรษฐกิจทั้งหมู่บ้าน/ชุมชน

1.4 ด้านวัฒนธรรม

1.5 ข้อมูลด้านอื่น ๆ เช่น

1.5.1 ลักษณะบางประการด้านเศรษฐกิจและอาชีพ เช่น การมีหนี้สินของชาวบ้าน การมีที่ทำกินของตนเอง การเช่าที่ทำกิน การมีทัศนคติอยากได้สิ่งนั้น ถึงนั้นจึงต้องขายทรัพย์สินเดิม หรือกู้หรือยืมสิน การตลาดสำหรับผลผลิต และระดับฐานะทางการเงินหรือสินทรัพย์

1.5.2 วัฒนธรรมประเพณี หรือแบบแผนการดำเนินชีวิตที่เด่น ๆ ของท้องถิ่น/ชุมชน

1.5.3 ลักษณะบางประการที่เป็นศักยภาพในด้านดี ซึ่งจะเอื้อต่อการสร้างความเข้มแข็ง อย่างยั่งยืนให้แก่ชุมชน เช่น ความสามัคคี ความขยัน การมีแหล่งท่องเที่ยว การมีแหล่งอาหาร เป็นต้น

1.5.4 ลักษณะบางประการที่สะท้อนถึงความไม่เข้มแข็งของชุมชน/ท้องถิ่น เช่น การละทิ้งถิ่น การแตกแยกของครอบครัว ความไม่สามัคคี โรคภัยประจำท้องถิ่น เป็นต้น

ตัวชี้วัดของหน่วยระบบ A

หน่วยระบบ A คือ หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้รู้ ประกอบไปด้วยตัวชี้วัดจำนวน 4 หมวดคือ

1. ตัวชี้วัดบริบท (Context Indicator) สำหรับตัวชี้วัดบริบทของหน่วยระบบ A นี้ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น

2. ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

2.1 นโยบายของรัฐบาลด้านการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

2.2 เงิน 1 ล้านบาท

2.3 คณะกรรมการหมู่บ้าน

2.4 เงินที่ผู้รู้ชำระคืน

2.5 ผู้สมัครขอรู้

2.6 อื่น ๆ เช่น นักศึกษา บัณฑิต และทุนสะสมของหมู่บ้าน

3. ตัวชี้วัดกระบวนการของหน่วยระบบ A ประกอบไปด้วย ตัวแปร ดังต่อไปนี้

3.1 การคัดเลือกผู้รู้

3.2 การแนะนำวิธีทำธุรกิจ

3.3 การรับชำระหนี้

3.4 การทำบัญชี

3.5 การช่วยเหลือตลาด

3.6 อื่น ๆ เช่น บทบาทของนักศึกษา

4. ตัวชี้วัดผลผลิตของหน่วยระบบ A แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

4.1 ผลโดยตรง (Immediate Result) ได้แก่ ตัวแปร

4.1.1 จำนวนผู้รู้

- 4.1.2 ขอดเงินให้กู้
- 4.1.3 อื่น ๆ
- 4.2 ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact)
 - 4.2.1 จำนวนผู้ที่กู้ได้
 - 4.2.2 จำนวนทุนสะสมของหมู่บ้าน
 - 4.2.3 การขยายกิจการของผู้กู้
 - 4.2.4 การเกิดกิจการใหม่ ๆ ขึ้นในท้องถิ่น
- 4.3 ผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact)
 - 4.3.1 กองทุนหมู่บ้านมีศักยภาพและความเข้มแข็ง
 - 4.3.2 ท้องถิ่นมีเครือข่ายการเรียนรู้
 - 4.3.3 ท้องถิ่นมีเครือข่ายการตลาด
 - 4.3.4 ท้องถิ่นมีภูมิคุ้มกันทางด้านเศรษฐกิจ
 - 4.3.5 อื่น ๆ

ตัวชี้วัดของหน่วยระบบ B

หน่วยระบบ B คือ หน่วยระบบการดำเนินงานของผู้กู้แต่ละราย ประกอบไปด้วยตัวชี้วัดจำนวน 4 หมวด คือ

1. ตัวชี้วัดบริบทของหน่วยระบบ B แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้
 - 1.1 ตัวชี้วัดบริบทระดับประเทศ ซึ่งเป็นตัวชี้วัดบริบทเทคนิคเดียวกันตัวชี้วัดระดับประเทศของหน่วยระบบ A ที่กล่าวไว้ข้างต้น
 - 1.2 ตัวชี้วัดบริบทระดับท้องถิ่น ซึ่งเน้นตัวชี้วัดบริบทเทคนิคเดียวกับตัวชี้วัดบริบทระดับท้องถิ่นของหน่วยระบบ A ที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว
 - 1.3 ตัวชี้วัดบริบทเฉพาะตัว ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้
 - 1.3.1 ความรู้ความสามารถของผู้กู้และครอบครัว
 - 1.3.2 ทรัพย์สินของผู้กู้และเครือญาติ
 - 1.3.3 หนี้สินธนาคารของผู้กู้
 - 1.3.4 หนี้สินนอกระบบของผู้กู้
 - 1.3.5 อาชีพหลักของผู้กู้
 - 1.3.6 รายได้ของครอบครัว
 - 1.3.7 ประสบการณ์ในการดำเนินงาน

2. ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ B ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้
 - 2.1 เงินที่กู้มาได้
 - 2.2 เงินอื่น ๆ
 - 2.3 สถานที่ และวัตถุดิบ
 - 2.4 เทคนิควิธีทำงาน
 - 2.5 กำลังทำงาน
 - 2.6 อื่น ๆ เช่น นักศึกษาผ่านงาน
3. ตัวชี้วัดกระบวนการของหน่วยระบบ B ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้
 - 3.1 การทำกิจการถูกวิธี
 - 3.2 การหาตลาดที่ดี
 - 3.3 การหาวัตถุดิบที่ดี
 - 3.4 การทำบัญชี
 - 3.5 การวิเคราะห์ประเมิน
 - 3.6 อื่น ๆ
4. ตัวชี้วัดผลผลิตของหน่วยระบบ B แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้
 - 4.1 ผลโดยตรง (Immediate Result) ได้แก่
 - 4.1.1 รายได้เป็นเงิน
 - 4.1.2 ผู้ที่ได้ผลผลิตเป็นสิ่งของ
 - 4.1.3 อื่น ๆ
 - 4.2 ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact)
 - 4.2.1 ผู้ที่ได้ขยายกิจการ
 - 4.2.2 ผู้ที่ได้ทำการด้วยเทคนิควิธีที่ดีขึ้นเนื่องจากการได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
 - 4.2.3 อื่น ๆ
 - 4.3 ผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact) ได้แก่
 - 4.3.1 ผู้ที่มีการพึ่งตนเอง
 - 4.3.2 ผู้ที่มีศักยภาพและมีความเข้มแข็งในกิจการของตนเองอย่างยั่งยืน
 - 4.3.3 การกลับคืนถิ่นของประชาชน
 - 4.3.4 อื่น ๆ เช่น นักศึกษาได้เรียนรู้ธุรกิจ

กล่าวโดยสรุปแล้ว ตัวชี้วัดการประเมินโครงการ โดยภาพรวมของหน่วยระบบ A และหน่วยระบบ B มีความเชื่อมโยงต่อกัน เช่น ปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A บางตัว ต้องพึ่งผลผลิตของหน่วย

ระบบ B คือ รายได้เป็นเงิน ผู้กู้แต่ละรายต้องส่งคืนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ดังนั้น เงินที่ผู้กู้ชำระคืนเป็นตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A

ความสำเร็จของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ต้องประเมินทั้ง 2 หน่วยระบบ เพราะหน่วยระบบ A ประสบความสำเร็จไม่ขึ้นอยู่กับผลผลิตที่ได้จากหน่วยระบบ B กล่าวคือ ถ้าหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้กู้ประสบความสำเร็จ เงินที่ผู้กู้ชำระคืนก็จะส่งเข้าไปเป็นปัจจัยนำเข้าให้แก่หน่วยระบบ A มากขึ้น ในทำนองคล้ายกันกับผลผลิตของหน่วยระบบ A คือ ยอดเงินกู้ที่ให้กับผู้กู้ ถ้าออกไปสู่คนดีและมากพอ หน่วยระบบ B จะประสบความสำเร็จด้วย

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้วิธีการดังนี้

1. การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม

ในการสังเกตจะเกี่ยวกับสภาพทั่วไปด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ตลอดจนการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมขณะร่วมกิจกรรม

2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ได้แก่ การเข้ารับฟังการประชุมในแต่ละครั้งของชาวบ้าน หรือสังเกตจากสิ่งที่พบเห็นหรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นในชุมชน

3. การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์จะสัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกกองทุน ผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ผู้นำชุมชน ตลอดจนชาวบ้านในหมู่บ้าน และบันทึกข้อมูลโดยใช้แบบรายงานต่าง ๆ (บร.) มีรายละเอียดดังนี้

1. แบบรายงาน บร. 1 (แบบเก็บข้อมูลบริบทชุมชนหมู่บ้าน)
2. แบบรายงาน บร. 2 (แบบเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน)
3. แบบรายงาน บร. 3 (แบบรายงานความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่มีต่อกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง)
4. แบบรายงาน บร. 4 (แบบรายงานการปฏิบัติงานรายเดือน)
5. แบบรายงาน บร. 5 (แบบรายงานผลการจัดเวทีบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง)
6. แบบรายงาน บร. 6 (แบบรายงานผลการจัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง)
7. แบบรายงาน บร. 7 (แบบรายงานผลการสัมภาษณ์เพื่อค้นหาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชน)
8. แบบรายงาน บร. 8 (โครงการเศรษฐกิจชุมชนหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์)

9. แบบรายงาน บร 9 (แบบบันทึกการสัมภาษณ์)
10. แบบรายงาน บร. 10 (แบบสรุปบทเรียนชุมชนหมู่บ้าน)
11. แบบรายงาน บร. 11 (แบบศึกษาเจาะลึกรายกรณี)
12. แบบรายงาน บร. 12 (การวิเคราะห์การจัดทำแผนแม่บทชุมชน)

4. การจัดประชุมเวทีชาวบ้าน ได้แก่ การจัดเวทีบริหารจัดการกองทุนของคณะกรรมการสมาชิกกลุ่มผู้กู้เงิน และการจัดทำแผนแม่บทชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้วิธีการเก็บดังนี้

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) ซึ่งเป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้เป็นตัวเลขอย่างชัดเจน เป็นข้อมูลที่สามารนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการของสถิติได้หลากหลายวิธี เช่น รายได้ของชาวบ้าน จำนวนสมาชิกในครอบครัว เป็นต้น

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ซึ่งเป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ที่เป็นการบรรยาย ความเกี่ยวกับความคิดเห็น ทศนคติ ความเข้าใจของชาวบ้านเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นต้น

โดยที่ข้อมูลทั้ง 2 ประเภทดังกล่าว มาจัดอยู่ในรูปแบบของข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ

ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการสำรวจในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ได้แก่ ทำนา ทำสวนผัก โดยใช้แบบสัมภาษณ์และแบบเก็บข้อมูล บร.1 – บร.12 จากจำนวน 156 ครัวเรือน ในการเก็บข้อมูลแบบ บร.ต่าง ๆ จะกำหนดขนาดตัวอย่างจากครัวเรือนทั้งหมดร้อยละ 20 ของทั้งผู้ที่เป็นและไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุนแต่จะเน้นที่สมาชิกกองทุนเป็นหลักแต่ในส่วนของ บร.11 จะกำหนดขนาดตัวอย่างร้อยละ 20 ของสมาชิกผู้กู้ทั้งหมดซึ่งอาจจะแบ่งตามลักษณะกลุ่มอาชีพโดยยึดตามหลักการกำหนดตัวอย่างในรายวิชาวิจัยชุมชน

ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ จากส่วนราชการ และที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือพิมพ์ และสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์เพื่อประเมินผลโครงการจะใช้ทั้งวิธีแบบเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่อยู่ในลักษณะของตัวเลขแล้วสรุปโดยใช้ค่าสถิติ ข้อมูลที่หาเป็นค่าสถิติได้ เช่น รายได้ของชาวบ้าน อายุ เพศ เป็นต้น และค่าสถิติที่ใช้

ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ฐานนิยม มัธยฐาน ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นต้น

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่เขียนบรรยายเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ หรือทัศนคติ การวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์ การศึกษาเอกสารและข้อมูลที่มีการบันทึกไว้ เช่น ความรู้ความเข้าใจของคณะกรรมการกองทุนเกี่ยวกับระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นต้น โดยใช้อัตราส่วน ร้อยละ ตาราง ในการวิเคราะห์

บทที่ 4

ผลการติดตามการประเมินโครงการ

ผลการประเมินบริบทชุมชน

ผลการประเมินบริบทชุมชนจะแสดงความเป็นมาและแนวทางในการดำเนินไปของสภาพเศรษฐกิจรวมถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและวิธีการแก้ไขซึ่งได้จากการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ โดยจะนำเสนอใน 2 ระดับคือ

1. บริบทระดับประเทศ

สภาพเศรษฐกิจไทยในปี 2544 และการคาดการณ์เศรษฐกิจในปี 2545 ในปี 2544 เศรษฐกิจไทยชะลอตัวตั้งแต่ช่วงต้นปี เนื่องจากภาคการส่งออกได้รับผลกระทบค่อนข้างรุนแรงจากการชะลอตัวของภาวะเศรษฐกิจโลก ทั้งปีมูลค่าการส่งออกโดยรวมหดตัวจากปีก่อนหน้า โดยเฉพาะในหมวดแผงวงจรไฟฟ้าและชิ้นส่วน เช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคที่มีสัดส่วนการส่งออกสินค้าประเภทนี้สูงผลกระทบจากภาคต่างประเทศส่วนหนึ่งถูกชดเชยด้วยแรงกระตุ้นเศรษฐกิจจากภาครัฐ โดยเฉพาะในช่วงครึ่งหลังของปี ในปีงบประมาณ 2544 รัฐบาลขาดดุลเงินสดใกล้เคียงกับปีก่อนแต่ในไตรมาสแรกของปีงบประมาณ 2545 รัฐบาลได้เร่งการเบิกจ่ายทำให้ขาดดุลเงินสดเพื่อค้ำจุนการใช้จ่ายในประเทศรัฐบาลได้ออกมาตรการหลายอย่างเพื่อกระตุ้นการใช้จ่ายภาคเอกชน เช่น เลื่อนกำหนดเวลาที่จะปรับอัตราภาษีมูลค่าเพิ่มออกไปรวมทั้งให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีและลดค่าธรรมเนียมแก่ธุรกรรมที่เกี่ยวกับภาคอสังหาริมทรัพย์ และจากการที่มีปัจจัยเอื้ออำนวยอื่นเสริมได้แก่ ราคาอสังหาริมทรัพย์ที่ลดลงมากเทียบกับในช่วงที่เศรษฐกิจร้อนแรงก่อนวิกฤต อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่อยู่ในเกณฑ์ต่ำต่อเนื่อง และความสมัครใจของสถาบันการเงินที่จะปล่อยกู้ให้แก่กลุ่มผู้มีรายได้นั้นคงเช่นข้าราชการ เป็นต้น ดังนั้นในช่วงปลายปีความต้องการที่อยู่อาศัยจึงเพิ่มขึ้น ส่งผลให้การลงทุนในภาคก่อสร้างเริ่มฟื้นตัวและแสดงแนวโน้มดีขึ้นตามลำดับอย่างไรก็ตาม การขยายตัวของเศรษฐกิจยังมีข้อจำกัด เพราะภาวะการส่งออกที่ไม่เอื้ออำนวย ประกอบกับการที่กำลังการผลิตส่วนเกินยังมีอยู่มากทำให้ความต้องการลงทุนในเครื่องจักรและอุปกรณ์ยังคงมีน้อย โดยเฉพาะในภาคการผลิตเพื่อการส่งออก ขณะเดียวกันสถาบันการเงินเองก็ระมัดระวังการปล่อยกู้ให้แก่ภาคธุรกิจ ในขณะที่แนวโน้มธุรกิจยังไม่คึกคัก ส่วนการอุปโภคบริโภคของครัวเรือน แม้จะยังขยายตัวแต่ก็แผ่วลงกว่าในปีก่อนหน้า ส่วนหนึ่งเพราะความเชื่อมั่นของผู้บริโภคได้รับผลกระทบจากการก่อวินาศกรรมในสหรัฐอเมริกาซึ่งถูกถามไปสู่การปราบปรามการค้าการร้าย ทว่าเมื่อสถานการณ์

การผันค่าที่คลาญลงเร็วเกินคาด ความเชื่อมั่นของผู้บริโภคซึ่งตกต่ำที่สุดในเดือนกันยายน 2544 ก็เริ่มปรับตัวดีขึ้นในช่วงปลายปีเหตุการณ์วินาศกรรมทำให้เศรษฐกิจสหรัฐฯ และเศรษฐกิจโลกซึ่งชะลอตัวอยู่แล้วมีแนวโน้มแย่งอีก การชะลอตัวของอุปสงค์ส่งผลให้ราคาน้ำมันในตลาดโลกในไตรมาสสุดท้ายของปี2544 ลดลงจากไตรมาสก่อนๆ มาก ด้วยสาเหตุนี้ ประกอบกับค่าเงินบาทไม่ได้อ่อนลงมากและเศรษฐกิจไทยชะลอตัว เงินเฟ้อในประเทศจึงลดลงตามลำดับ

ภาวะการจ้างงานเป็นเครื่องชี้อีกตัวหนึ่งซึ่งแสดงว่าเสถียรภาพภายในประเทศมีแนวโน้มปรับตัวดีขึ้นตามลำดับ สาขาที่มีการขยายการจ้างงานอยู่ในเกณฑ์ดีตลอดทั้งปี ได้แก่ สาขาโรงแรมและภัตตาคาร ซึ่งสะท้อนแนวโน้มการท่องเที่ยวที่ยังคงอยู่แม้ว่าจะถูกกระทบบ้างจากเหตุการณ์วินาศกรรมในสหรัฐฯ ส่วนการจ้างงานของสาขาก่อสร้างก็ปรับตัวดีขึ้นอย่างชัดเจนในช่วงปลายปีสอดคล้องกับภาวะตลาดที่อยู่อาศัยซึ่งดีขึ้น ภาวะการจ้างงานที่ปรับตัวดีขึ้นนี้ น่าจะมีส่วนช่วยให้ความเชื่อมั่นของผู้บริโภคกลับมาดีขึ้นเช่นกัน ซึ่งจะช่วยกระตุ้นผู้บริโภคให้มีการใช้จ่ายมากขึ้นด้วยไม่เพียงแต่เสถียรภาพภายในประเทศจะดีขึ้นเท่านั้น

เสถียรภาพภายนอกประเทศก็ปรับตัวดีขึ้นมากในปี 2544 โดยเฉพาะด้านเงินทุนต่างประเทศตลอดช่วง 5 เดือนแรกของปีภาคเอกชนยังคงชำระคืนหนี้ต่างประเทศสูงถึงเฉลี่ยเดือนละ 499 ล้านดอลลาร์ สหรัฐ. ส่วนหนึ่งเพราะในช่วงนั้นอัตราดอกเบี้ยระยะสั้นของไทยต่ำกว่าของต่างประเทศ ฉะนั้นเพื่อชะลอการไหลออกของเงินทุนและสนับสนุนความมีเสถียรภาพของค่าเงินบาท รมท. กล่าวคือ การไหลออกของเงินทุนชะลอลงจากการชำระคืนหนี้ต่างประเทศของภาคเอกชนที่ลดลงเหลือเฉลี่ยเดือนละ 292 ล้านดอลลาร์ สหรัฐ. ในช่วง 7 เดือนที่เหลือของปี ขณะที่ค่าเงินบาทมีเสถียรภาพและเงินสำรองระหว่างประเทศอยู่ในเกณฑ์อัตราเงินเฟ้อที่ต่ำลงและเสถียรภาพด้านต่างประเทศที่ปรับตัวดีขึ้นในช่วงครึ่งหลังของปีเปิดโอกาสให้ รมท. ดำเนินนโยบายการเงินที่ผ่อนคลายมากขึ้นในช่วงปลายปี โดย รมท. อย่างไรก็ตาม ประสิทธิภาพของนโยบายการเงินอาจมีข้อจำกัดภายใต้กลไกของระบบการเงินในปัจจุบัน ทำให้สินเชื่อขยายตัวเพียงร้อยละ 0.7 (ไม่รวมผลที่เกิดจากการโอนทางบัญชีกับบริษัทบริหารสินทรัพย์) ขณะที่เงินฝากขยายตัวสูงกว่าในอัตราร้อยละ 4.0 สะท้อนถึงสภาพคล่องในระบบการเงินที่สูงในปี2544 เศรษฐกิจไทยน่าจะขยายตัวประมาณร้อยละ 1.5 หรือสูงกว่าเล็กน้อยแม้จะเป็นอัตราที่ชะลอลงจากปีก่อนหน้า แต่ก็นับว่าสามารถผ่านภาวะการถดถอยของเศรษฐกิจโลกที่ซบเซาไปได้ ที่สำคัญคือความเสี่ยงของเศรษฐกิจภายนอกประเทศทั้งด้านการค้าและการลงทุนมิได้บั่นทอนเสถียรภาพของประเทศอย่างที่วิตกกังวลมาตั้งแต่ช่วงต้นปี

การผสมผสานระหว่างนโยบายการเงินและการคลัง รวมทั้งโครงสร้างการผลิตและการส่งออกของประเทศที่มีความหลากหลาย ช่วยทำให้เศรษฐกิจไม่ต้องเผชิญกับภาวะถดถอยภายใต้ภาวะ

เศรษฐกิจโลกเช่นนี้การฟื้นตัวของเศรษฐกิจไทยในระยะต่อไปคงขึ้นอยู่กับฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลก ตลอดจนความพร้อมของภาคธุรกิจในการคัดกรองประโยชน์จากการฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลกดังกล่าว โดยมีทั้งนโยบายการคลังและการเงินเป็นแรงสนับสนุน ทั้งนี้ ธปท. คาดว่าในปี 2545 เศรษฐกิจไทยจะขยายตัวในอัตราร้อยละ 2 ถึง 3 และยังคงไม่มีแรงกดดันต่อเงินเฟ้อ

ในปี 2545 คาดว่าเศรษฐกิจไทยจะสามารถขยายตัวได้ประมาณร้อยละ 2 ถึง 3 โดยในช่วงครึ่งแรกของปียังคงมีแรงกระตุ้นต่อเนื่องจากภาครัฐ และแนวโน้มการฟื้นตัวของการใช้ภาคเอกชนจะมีส่วนช่วยขับเคลื่อนให้เศรษฐกิจขยายตัวได้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการลงทุนในหมวดก่อสร้างที่น่าจะฟื้นตัวต่อเนื่องจากปลายปี 2544 และการบริโภคภาคเอกชนที่น่าจะปรับตัวดีขึ้นตามรายได้ของเกษตรกรและภาวะการจ้างงานที่ดี ประกอบกับความเชื่อมั่นของธุรกิจและของผู้บริโภคที่มีแนวโน้มปรับตัวดีขึ้นตามลำดับ อย่างไรก็ตาม การฟื้นตัวในระยะปานกลางของเศรษฐกิจไทยน่าจะยังคงต้องพึ่งพาการฟื้นตัวของอุปสงค์ต่างประเทศ ซึ่งคาดว่าจะดีขึ้นในครึ่งหลังของปี 2545 เป็นต้นไปผลผลิตอุตสาหกรรมคาดว่าจะเร่งตัวขึ้นจากปีก่อน โดยเฉพาะหมวดวัสดุก่อสร้างที่มีแนวโน้มแจ่มใส เป็นผลจากมาตรการของรัฐที่ส่งเสริมธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ อีกทั้งยังมีอุปสงค์จากโครงการก่อสร้างขนาดใหญ่ของรัฐด้วย เช่น สนามบินสุวรรณภูมิ เป็นต้น

ส่วนการผลิตในอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกคาดว่าจะฟื้นตัวในช่วงครึ่งหลังของปี เมื่อการฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลกมีความชัดเจนและแนวโน้มการส่งออกของไทยดีขึ้นตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ปัจจัยเสี่ยงยังคงมีอยู่บ้างจากแนวโน้มการขยายตลาดสูงออกของกลุ่มคู่แข่งสำคัญ โดยเฉพาะในกลุ่มสินค้าที่ใช้แรงงานสูง ได้แก่ จีนที่เพิ่งเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกเมื่อปลายปี 2544 และ เวียดนามที่ได้บรรลุข้อตกลงการค้าทวิภาคีกับสหรัฐฯ อันจะมีผลทำให้พิกัดอัตราภาษีศุลกากรของสินค้าส่งออกของเวียดนามที่ไปยังตลาดสหรัฐฯ ลดลงอย่างมากผลผลิตภาคเกษตรน่าจะขยายตัวได้ดีต่อเนื่อง แม้จะมีความเสี่ยงจากภาวะภัยแล้งเนื่องจากปรากฏการณ์เอลนีโญอยู่บ้าง แต่ผลกระทบต่อการผลิตภาคเกษตรของไทยน่าจะน้อยเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ เนื่องจากไทยมิได้มีสภาพภูมิประเทศเป็นเกาะ ดังนั้นหากเกิดปรากฏการณ์ดังกล่าวจริงราคาสินค้าเกษตรจะปรับตัวสูงขึ้น ส่งผลดีต่อรายได้เกษตรกรไทย และจะมีส่วนช่วยสนับสนุนการใช้ภายในประเทศด้วยส่วนในภาคบริการ คาดว่าภาคการท่องเที่ยวจะปรับตัวดีขึ้นอีก ตามการกลับมาของนักท่องเที่ยวระยะไกลสำหรับด้านการใช้จ่าย

การอุปโภคบริโภคภาคเอกชนมีแนวโน้มเร่งตัวขึ้นบ้างเพราะมีปัจจัยสนับสนุน ได้แก่

- (1) ความเชื่อมั่นของผู้บริโภคที่มีสัญญาณฟื้นตัวต่อเนื่องจากที่เคยตกต่ำสุดเมื่อเกิดเหตุการณ์วินาศกรรมในสหรัฐฯ

(2) กำลังซื้อของประชาชนน่าจะเพิ่มขึ้นตามการขยายตัวของรายได้เกษตรกรและภาวะการจ้างงานที่มีแนวโน้มดีขึ้นต่อเนื่อง รวมทั้งผลของ โครงการเสริมสร้างความแข็งแกร่งของเศรษฐกิจฐานราก และเงินเฟ้อที่อยู่ในระดับต่ำ และ

(3) แรงจูงใจให้เกิดการบริโภคสินค้าถาวรจากอัตราดอกเบี้ยที่อยู่ในเกณฑ์ต่ำต่อเนื่องการลงทุนภาคเอกชนก็น่าจะปรับตัวดีขึ้นในปี 2545 แต่การฟื้นตัวอาจไม่เต็มที่ในช่วงต้น

โดยเฉพาะในหมวดเครื่องจักรและอุปกรณ์ เนื่องจากยังมีกำลังการผลิตส่วนเกินอยู่มาก ส่วนภาคการก่อสร้างน่าจะขยายตัวได้ดีต่อไปในช่วงครึ่งแรกของปี 2545 ที่การใช้จ่ายภาคเอกชนและอุปสงค์ต่างประเทศน่าจะยังฟื้นตัวได้ไม่เต็มที่นั้น การใช้จ่ายภาครัฐจะเป็นแรงขับเคลื่อนเศรษฐกิจที่สำคัญ อย่างไรก็ตามบทบาทของภาครัฐในการกระตุ้นเศรษฐกิจในระยะปานกลางจะมีจำกัด เพราะรัฐบาลต้องรักษาวินัยการคลังและบริหารหนี้สาธารณะให้อยู่ในระดับที่ไม่สูงเกินไป

ดังนั้นนโยบายการเงินจึงต้องเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการสนับสนุนการฟื้นตัวของเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในภาวะที่แนวโน้มเงินเฟ้อยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำและความกังวลเกี่ยวกับปัญหาเสถียรภาพด้านต่างประเทศได้บรรเทาลงมากตั้งแต่ปลายปี 2544 สำหรับในช่วงครึ่งหลังของปี 2545 การฟื้นตัวของประเทศคู่ค้าจะเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้การส่งออกปรับตัวดีขึ้น อย่างไรก็ตามหากการฟื้นตัวของการส่งออกนำโดยการฟื้นตัวของสินค้าในกลุ่มอิเล็กทรอนิกส์การส่งออกของไทยน่าจะแสดงการฟื้นตัวที่ช้ากว่าของประเทศเพื่อนบ้านซึ่งมีสัดส่วนสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ต่อสินค้าส่งออกสูงกว่าส่วนการนำเข้าก็น่าจะฟื้นตัวในปี 2545 ตามการบริโภค การลงทุน และการส่งออกสภาพคล่องในระบบการเงินคาดว่าจะยังคงอยู่ในระดับสูงในช่วงครึ่งแรกของปี แต่จะลดลงในช่วงครึ่งหลังตามการฟื้นตัวของเศรษฐกิจ ทั้งนี้ สินเชื่อน่าจะขยายตัวดีขึ้นเพราะ

- (1) ความต้องการสินเชื่อของภาคธุรกิจน่าจะเพิ่มขึ้นเมื่อภาคการส่งออกที่ดีขึ้น
- (2) ธนาคารพาณิชย์มีศักยภาพในการปล่อยสินเชื่อมากขึ้น เนื่องจากผลประกอบการแสดงแนวโน้มที่ปรับตัวดีขึ้นตามลำดับและ

(3) ความคืบหน้าอย่างต่อเนื่องของกระบวนการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ ทั้งที่ผ่านคณะกรรมการเพื่อส่งเสริมการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ (คปน.) และ บสท. จะช่วยให้ภาคธุรกิจมีความแข็งแกร่งในระยะต่อไป

โดยสรุป การใช้จ่ายภาครัฐและการฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลกจะช่วยผลักดันให้เศรษฐกิจไทยขยายตัวในอัตราที่สูงขึ้นได้ในปี 2545 อย่างไรก็ตาม ความพร้อมของภาคธุรกิจในการตัดวงประโยชน์จากการฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลกยังเป็นปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญดังนั้น การปรับปรุงโครงสร้างหนี้ของภาคธุรกิจ และการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรม ตลอดจนการพัฒนาขีดความสามารถใน

การแข่งขันของสินค้าส่งออกไทย จึงยังจำเป็นที่จะต้องดำเนินการต่อไปอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อการฟื้นตัวที่ยั่งยืนในระยะปานกลาง

1.1 ความยากจนของประเทศ

สถานการณ์ความยากจนของประเทศโดยรวมเมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ พบว่า ความยากจนมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2539 สัดส่วนคนจนเหลือเพียงร้อยละ 11.4 (6.8 ล้านคน) แต่เมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 ได้ส่งผลกระทบต่อทำให้สัดส่วนคนจนกลับเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 13.0 ในปี 2541 (7.9 ล้านคน) และร้อยละ 15.9 ในปี 2542 (9.9 ล้านคน) อย่างไรก็ตามสัดส่วนคนจนเริ่มลดลงตั้งแต่ปี 2543 เป็นต้นมา โดยลดลงเหลือร้อยละ 14.2 ในปี 2543 (8.9 ล้านคน) และร้อยละ 12.96 ในปี 2544 (8.16 ล้านคน) ความยากจนในระดับพื้นที่พบว่า ความยากจนมีการกระจุกตัวค่อนข้างมากในเขตชนบทกล่าวคือคนจนร้อยละ 91.7 ของคนจนทั้งประเทศอาศัยในเขตชนบท และคนจนกว่าครึ่งหนึ่งของคนจนทั้งหมดอาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และหากพิจารณาสัดส่วนของหมู่บ้านยากจน ในปี 2543 พบว่า มีหมู่บ้านยากจนทั่วประเทศ จำนวน 15,249 หมู่บ้าน หรือคิดเป็นร้อยละ 23.5 ของหมู่บ้านทั่วประเทศ โดยจังหวัดที่มีหมู่บ้านยากจนสูงสุด 25 จังหวัดแรก มีสัดส่วนของหมู่บ้านยากจนสูงถึงร้อยละ 80 ของหมู่บ้านยากจนทั้งหมด โดยเป็นหมู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 18 จังหวัด ส่วนอีก 7 จังหวัด อยู่ในภาคเหนือ นอกจากนี้เมื่อพิจารณาลักษณะความยากจนที่สำคัญในประเทศไทย ปรากฏว่า คนจนส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตร ถือครองที่ดินน้อยระดับการศึกษาต่ำขนาดครัวเรือนใหญ่ และครัวเรือนยากจนมีอัตราส่วนพึ่งพิงสูง

แนวทางการดำเนินงานแก้ไขปัญหาความยากจน

ในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาความยากจนมีทั้งบทบาทของภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน และชุมชน โดยภาครัฐมีการดำเนินงานตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล การดำเนินงานแก้ไขปัญหาความยากจนโดยหน่วยงานภาครัฐ และการดำเนินงานของกองทุนต่างๆ เพื่อช่วยเหลือคนยากจน สำหรับภาคเอกชนและองค์กรพัฒนาเอกชนมีการดำเนินงานเพื่อพัฒนาสังคมในหลายด้าน อาทิ การส่งเสริมศักยภาพและทักษะในการประกอบอาชีพ การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการเสริมสร้างรายได้ และในส่วนของชุมชนได้มีการทำกิจกรรมร่วมกันในรูปแบบต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชน เช่น การรวมกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน การรวมตัวกันเป็นชุมชนเพื่อพึ่งพาตนเอง การรวมตัวกันทำธุรกิจชุมชนที่เชื่อมโยงกับอาชีพหลักของชาวบ้าน เป็นต้น

ประเด็นปัญหาจากการดำเนินงานที่สำคัญ ได้แก่ แก่การขาดกลไกระดับชาติที่มีบทบาทหน้าที่โดยตรงในการแก้ไขปัญหาความยากจน การขาดเอกภาพในการบริหารจัดการองค์กรส่วนท้องถิ่นและชุมชนยังไม่มียุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาความยากจนที่ชัดเจน ขาดการประสานโครงการ

และงบประมาณในระดับพื้นที่ คนยากจนและผู้ด้อยโอกาสไม่สามารถเข้าถึงบริการของภาครัฐหรือได้รับบริการไม่เต็มที่ การแก้ไขปัญหาความยากจนมุ่งเน้นแก้ไขปัญหาลเฉพาะหน้าเฉพาะเรื่องมากกว่าการแก้ไขปัญหาระยะยาว โครงสร้าง และขาดระบบการติดตามประเมินผล

สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการแก้ไขปัญหาคความยากจน

สภาพแวดล้อมที่ เปลี่ยนแปลงไปที่มีผลต่อการปรับกระบวนการทรรณะในการแก้ไขปัญหาคความยากจนที่สำคัญ ได้แก่ รัฐบาลได้กำหนดนโยบายที่เป็นรูปธรรมในการแก้ไขปัญหาคความยากจนแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายการแก้ไขปัญหาคความยากจนรัฐธรรมนูญได้กำหนดสิทธิขั้นพื้นฐานของคนจนและผู้ด้อยโอกาสไว้ชัดเจน การกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในกระบวนการพัฒนาการปฏิรูประบบราชการและ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และภาคประชาสังคมตื่นตัวมีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งในหลายรูปแบบและขยายเครือข่ายได้กว้างขวาง

การดำเนินงานแก้ไขปัญหาคความยากจนและประเด็นปัญหา

การดำเนินงานแก้ไขปัญหาคความยากจนได้มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และเริ่มมีความชัดเจนมากขึ้นในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) จนถึงปัจจุบัน โดยสามารถสรุปภาพรวมผลการดำเนินงานในการแก้ไขปัญหาคความยากจนได้ ดังนี้

1. การดำเนินการ โดยการใช้งบประมาณแผ่นดิน ประกอบด้วยแผนงานและโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจนภายใต้ ระบบ กนค. โครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน (กข.คจ.) โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และโครงการเพื่อบรรเทาปัญหาคความยากจนและการให้ความสงเคราะห์ช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายที่ยากจน

2. การแก้ไขปัญหาคความยากจน โดยใช้งบประมาณจากเงินกู้ต่างประเทศที่สำคัญ ได้แก่ โครงการช่วยเหลือผลกระทบทางสังคม โครงการเงินกู้ของธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย และโครงการกองทุนเพื่อสังคม

3. การดำเนินงานตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลปัจจุบันเพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจน ประกอบด้วยโครงการที่สำคัญ 5 โครงการ ได้แก่ โครงการพักชำระหนี้ให้กับเกษตรกรรายย่อยเป็นเวลา 3 ปี การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนละ 1 ล้านบาท โครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า การจัดตั้งธนาคารประชาชน และโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

4. บทบาทภาคเอกชน/ชุมชนในการแก้ไขปัญหาความยากจน มีตัวอย่างการดำเนินงานที่สำคัญ ได้แก่ โครงการธุรกิจเพื่อสังคม ซึ่งประกอบด้วย โครงการสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมชนบทโครงการจัดสวัสดิการชุมชนเร่งด่วนเพื่อผู้ยากลำบาก โครงการสวัสดิการผู้สูงอายุ และโครงการพัฒนานักส่งเสริมธุรกิจชุมชน

1.2 นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมเป็นหน่วยงานหลักหน่วยงานหนึ่งที่มีหน้าที่ในการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม(SME) ได้กำหนดนโยบายและแนวทางการส่งเสริมโดยยึดกรอบแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายของรัฐบาลที่แถลงไว้ต่อรัฐสภา แผนแม่บทการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม แผนปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมและนโยบายอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เช่น นโยบายบรรเทาปัญหาการว่างงาน/ส่งเสริมการจ้างงานภาคอุตสาหกรรม นโยบายปรับบทบาทภาคราชการ นโยบายการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี เป็นต้น

บทบาทและความสำคัญของ SMEs

ในปัจจุบัน ภาคธุรกิจของไทยประกอบด้วยวิสาหกิจจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 8.5 แสนกิจการในจำนวนนี้ กว่าร้อยละ 99.7 จัดว่าเป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมกล่าวคือ มีการจ้างงานไม่เกิน 200 คนต่อกิจการ และประมาณร้อยละ 40 เป็นวิสาหกิจขนาดเล็กมาก ซึ่งอยู่นอกระบบ ไม่ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายในภาคอุตสาหกรรม แรงงานประมาณกึ่งหนึ่งและการจ้างงานใหม่ที่เกิดขึ้นหลังวิกฤตการณ์ในปี พ.ศ. 2540 ประมาณร้อยละ 60 อยู่ใน SMEs ประมาณร้อยละ 30 ของวิสาหกิจไทยซึ่งพาดพิงต่างประเทศ และอุตสาหกรรมส่งออกขนาดใหญ่ของไทยใช้วัตถุดิบแปรรูปขึ้นต้น และชิ้นส่วนที่ผลิตภายในประเทศส่วนหนึ่ง การเพิ่มขีดความสามารถของ SMEs ที่เป็นผู้ผลิตเพื่อส่งออกและ SMEs ที่รับช่วงการผลิตจากผู้ส่งออก จึงเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาการส่งออกของไทย และการสร้างรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศ ในภาพรวม

นอกจากนั้น วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก ที่กระจายอยู่ทั่วภูมิภาคของประเทศ เป็นทั้งผู้ซื้อผลผลิต และผู้ผลิตสินค้า และบริการสนองความต้องการของราษฎรผู้บริโภคในท้องถิ่นห่างไกล จึงเป็นกลไกสำคัญยิ่งในการกระจายรายได้และความเจริญสู่ภูมิภาค

ทิศทางและแนวคิดในการพัฒนา SMEs

การพัฒนาและส่งเสริม SMEs ต้องสามารถแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้าง อันได้แก่ การขาดเทคโนโลยี ขาดความสามารถในการจัดการสมัยใหม่ สินค้าด้อยคุณภาพ ขาดทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพและตรงความต้องการ การกระจุกตัวอยู่ในเมืองใหญ่ อุปสรรคในการเข้าถึงแหล่งทุน เป็นต้น ในขณะที่ปัจจุบัน ปัจจัยแวดล้อม การประกอบธุรกิจของ SMEs ได้เปลี่ยนไปและยังคงเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลจากการเปิดเสรีทางการค้าและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งทำให้ต้นทุนการสื่อสารและการกระจายสินค้าลดลงอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ปัจจัยที่กำหนดขีดความสามารถในการแข่งขัน ได้เปลี่ยนจากฐานทรัพยากรธรรมชาติภายในประเทศและแรงงานที่มีค่าแรงต่ำ ไปสู่การแข่งขันเชิงคุณภาพ การนำเสนอสินค้ารูปแบบใหม่ ๆ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและความสามารถในการใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารเหล่านั้น ไม่ว่า SMEs จะมุ่งตลาดภายในประเทศหรือตลาดต่างประเทศ ต่างก็จำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพให้เข้าสู่มาตรฐานสากลและยกระดับผลิตภาพให้ทัดเทียมคู่แข่งชั้น รวมทั้งต้องมีความสามารถที่จะเชื่อมโยงธุรกิจในลักษณะที่เป็นนานาชาติมากขึ้น

จากข้อพิจารณาข้างต้น จึงได้กำหนดวิสัยทัศน์ของการพัฒนา SMEs ภาคอุตสาหกรรม ดังนี้

- (1) วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีขีดความสามารถในการแข่งขันในระดับสากล
- (2) วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของคนไทยมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ ทั้งด้านการผลิตและการตลาดและ
- (3) วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีความเชื่อมโยงกับวิสาหกิจขนาดใหญ่และเชื่อมโยงกับภาคธุรกิจต่าง ๆ ในทุกภูมิภาคอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ นำไปสู่ความสมดุลในโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคม เป็นกลไกที่สามารถช่วยบรรเทาผลกระทบจากความผันผวนในเศรษฐกิจโลกที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

กลไกการบริหารแผนอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

กระบวนการบริหารและจัดการเพื่อนำแผนแม่บทฯ ไปสู่การปฏิบัติ จะอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543 โดยมีสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเป็นผู้บริหารและประสานแผนสำหรับในส่วนของการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ภาคการค้า และภาคบริการขณะนี้กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม กำลังจ้างศึกษาและวิเคราะห์พื้นฐาน ซึ่งคาดว่าจะแล้วเสร็จ และสามารถนำเสนอต่อสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อจัดทำเป็นนโยบายและแผนส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ภาคการค้า และภาคบริการ ได้ภายใน กลางปี 2544

เป็นที่คาดหมายว่าเมื่อได้มีการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมทั้ง 3 ภาค คือ ภาคอุตสาหกรรม ภาคการค้า และภาคบริการ ได้อย่างเสร็จสมบูรณ์ จะสามารถช่วยให้ทิศทางการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมไปในทางเดียวกัน มีการผนึกกำลังที่เข้มแข็งมากขึ้นทั้งภาครัฐและเอกชนสามารถผลิตพื้นเศรษฐกิจของประเทศอันจะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในอนาคต

1.3 ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศ

ภาวะการขาดดุลการค้าของไทยในปี 2544 สามารถสรุปได้คือ การชะลอตัวของเศรษฐกิจสหรัฐและการฟื้นตัวของญี่ปุ่น เศรษฐกิจสหรัฐมีการขยายตัวประมาณ 3.0 – 3.5 % ลดลงจากการประมาณการ 5.0 % ในปี 2543 ในขณะที่ญี่ปุ่นก็เผชิญกับปัญหาธนาคารกลางของญี่ปุ่นเองซึ่งทำให้ค่าเงินเยนอ่อนตัวลงในขณะนี้ และนโยบายการลดอัตราภาษีของสหรัฐ จึงมีผลต่อภาวะเศรษฐกิจของอเมริกา ดังนั้นทำให้เศรษฐกิจของประเทศไทยได้รับผลการชะลอตัวตามอเมริกาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้การส่งออกของไทยจะมีอัตราการขยายตัวที่ลดลงอย่างมาก

ความอ่อนแอของสถาบันการเงินภายในประเทศ แม้ว่า ณ วันที่สิ้นปี 2543 ระบบธนาคารไทยคงจะมีสัดส่วนเงินกองทุนเกิน 11 % รวมทั้งสามารถทำสำรองได้ไม่ต่ำกว่า 100% แต่ถ้าหากหนี้ด้อยขึ้นมีมากขึ้น หรือมูลค่าหลักทรัพย์ค้ำประกันลดลงหรือระบบธนาคารไทยต้องรับรู้การสูญเสียในอัตราที่ใกล้เคียงกับธนาคารดีบีเอส ในขณะเดียวกันแนวโน้มการชะลอตัวของเศรษฐกิจในปีหน้า จะทำให้ปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (Non Performing Loan: NPL) ที่กีดกันการดำเนินการของธนาคารไทยยังอยู่ในระบบ ดังนั้นการเพิ่มทุนจึงยังคงเป็นความจำเป็นของธนาคารไทย

การขาดดุลการค้าชำระเงินและการลดลงของระดับทุนสำรองระหว่างประเทศ น่าจะทำให้เงินบาทตกอยู่ภายใต้แรงกดดัน และมีความผันผวน โดยอาจจะเป็นไปได้ทั้งในแง่บวกและแง่ลบขึ้นอยู่กับเกณฑ์ในการจัดตั้งรัฐบาล โดยเฉพาะในภาวะทรวงเศรษฐกิจชุดใหม่ ทั้งนี้คาดว่าโดยเฉลี่ยแล้วเงินบาทมีค่าเท่ากับ 43.50 ดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2544 เมื่อเทียบกับปี 2543 ในขณะที่อาจจะมี ความผันผวนมากเป็นบางช่วงตามปัจจัยที่จะมากระทบ เช่น การเคลื่อนย้ายเงินทุนออกนอกประเทศ ความเคลื่อนไหวของค่าเงินในตลาดภูมิภาค รวมทั้งสถานการณ์ทางการเมืองในประเทศ โดยในช่วงของการผันผวนดังกล่าว ค่าเงินบาทอาจจะหลุดออกจากกรอบ 44 – 45 บาทได้ อย่างไรก็ตาม คาดว่าธนาคารแห่งประเทศไทยจะเข้ามาดูแลเสถียรภาพของค่าเงินบาทเป็นระยะ ๆ เพื่อไม่ให้ค่าเงินบาทมีความผันผวนมาก จนทำให้มีผลต่อเศรษฐกิจของประเทศไทย

1.4 สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน

ในปัจจุบัน ประเทศไทยมีสภาพแวดล้อมที่ไม่อุดมสมบูรณ์เหมือนกับสมัยก่อน เพราะมีบางกลุ่มที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวมทำการตัดไม้ทำลายป่า ทำให้เกิดสภาวะฝนไม่

ตกต้องตามฤดูกาล อันเป็นผลที่กระทบโดยตรงกับประชาชนทุกคน อาจสรุปผลสภาวะแวดล้อมภายในประเทศได้ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 : แสดงสถานการณ์มลพิษทางน้ำ ปี 2539 – 2541

แหล่งน้ำ	ค่ามาตรฐาน	ปี 2539	ปี 2540	ปี 2541
แม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง ออกซิเจนละลายในน้ำ (มิลลิกรัม/ ลิตร)	ไม่ต่ำกว่า 2.0	0.7	0.5	1.0
นิโตรเจน (มิลลิกรัม/ลิตร)	ไม่เกิน 4.0	6.2	3.1	2.8
แบคทีเรีย (mpn/100 มิลลิลิตร)	-	85,000	46,000	14,000

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ตารางที่ 4.2 : แสดงพื้นที่ป่าไม้ประเทศไทย

ภาค	ปี 2540		ปี 2541		พื้นที่ถูกทำลาย
	พื้นที่	สัดส่วน	พื้นที่	สัดส่วน	
เหนือ	72.67	68.54	45.66	43.06	37.01
ตะวันออกเฉียงเหนือ	44.31	41.99	13.11	12.43	31.20
กลางและตะวันตก	22.28	52.91	10.03	23.81	12.26
ใต้	18.52	41.89	7.58	17.15	10.94
ตะวันออก	13.23	57.98	4.69	20.57	8.54
ประเทศ	171.02	53.33	81.07	25.28	89.95

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

หมายเหตุ : พื้นที่ถูกทำลายทั้งหมด 250,420 ไร่

ตารางที่ 4.3 : แสดงความอุดมสมบูรณ์ของดินในการทำการเกษตรกรรม

ความอุดมสมบูรณ์	เหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ	กลาง	ใต้	ทั้งประเทศ
ปานกลาง	12.75	2.94	7.21	1.18	24.08
รุนแรง	2.50	0.20	0.22	0.45	3.37
รุนแรงมาก	8.68	0.33	1.00	2.93	12.94
รวม (ล้านไร่)	23.93	3.47	8.43	4.56	40.39
(%)	(59.2)	(8.6)	(20.9)	(11.3)	(100)
พื้นที่ภาค (ล้านไร่)	107	105.53	63.96	44.2	320.69

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

- หมายเหตุ : 1. รุนแรงปานกลาง พื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ลดลง ผลผลิตต่ำ ควรมีมาตรการป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ปลูก พืชไร่ ไม้ผล ไม้ยืนต้นและสวนป่า
2. รุนแรง พื้นที่นี้หากจะใช้ทำการเกษตร ต้องมีมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำ อย่างเคร่งครัด
3. รุนแรงมาก พื้นที่นี้ไม่เหมาะต่อการเกษตรควรกันไว้ปลูกป่า/ไม้ยืนต้น

1.5 ความเดือดร้อนและการเป็นหนี้สินของประชาชน

ข้อมูลจากศูนย์วิจัยกสิกรรมไทยชี้ให้เห็นว่า ประชาชนมีข้อเรียกร้องให้รัฐบาลชุดใหม่พิจารณาออกมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจเพิ่มเติม เพื่อที่ช่วยเพิ่มกำลังซื้อในระบบและสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภค แต่ถ้าหากรัฐบาลชุดใหม่เร่งดำเนินการใช้จ่าย เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ เพื่อแก้ไขปัญหาสถาบันการเงิน แม้ว่าการใช้จ่ายบางรายการอาจจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในช่วงแรก ๆ ขณะนี้ หนี้สาธารณะ (รวมหนี้กองทุนฟื้นฟู) มีประมาณ 55 - 56 % และในอีก 5 ปีข้างหน้า (งบประมาณ 2544 - 2549) ถ้ากองทุนฟื้นฟูเกิดความสูญเสียเพิ่มเติมจากการปฏิบัติตามข้อผูกมัดในการขยายหุ้นธนาคารอีก 1.5 แสนล้านบาท จะทำให้สัดส่วนหนี้สาธารณะเพิ่มเติมเป็น 59 % ทำให้คนไทยเป็นหนี้คนละประมาณ 54,000 บาท และหากรัฐบาลชุดใหม่ตัดสินใจใช้เงินแก้ไขปัญหาการเงิน เช่น การเพิ่มทุนให้สถาบันการเงินหรือการจัดตั้งและดำเนินการบริษัทบริหารทรัพย์สินอีก 3 แสนล้านบาทแล้ว สัดส่วนหนี้ก็จะเพิ่มเป็น 65 % ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ย่อมหมายความว่า รัฐบาลมีเพดานสำหรับการดำเนินการงบประมาณขาดดุลและการใช้จ่ายกระตุ้นเศรษฐกิจในช่วงปีงบประมาณปี 2544 - 2549 ประมาณ 5 % ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ หรือประมาณ 2.5 แสนล้านบาท ซึ่งไม่ใช่วงเงินมากนัก ในช่วงเวลา 5 ปี ดังนั้นจะเห็นว่า

รัฐบาลชุดใหม่คงจะต้องเผชิญกับกรอบข้อจำกัดทางการคลังอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในขณะที่ตลาดและนักลงทุนก็คงเรียกร้องความโปร่งใสของการบริหารจัดการทางการคลังดังกล่าวของรัฐบาล ทั้งนี้ในมุมมองของรัฐบาล การจัดตั้ง บริษัททรัพย์สิน เพื่อซื้อหนี้จากสถาบันการเงินเอกชน อาจเป็นทางเลือกเพื่อเป็นการยืดเวลาและปรับปรุงเงื่อนไขของโครงการให้ความช่วยเหลือในการเพิ่มทุนขั้นที่ 1 ทั้งนี้ปัญหาเรื่องนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ และเงินดังกล่าว ย่อมจะทำให้การขยายสินเชื่อใหม่จะยังคงเป็นไปได้อย่างจำกัด แม้ว่าจะมีสภาพคล่องส่วนเกินประมาณ 5 แสนล้านบาท ในขณะนี้ก็ตาม โดยปัญหาดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งจะทำให้คนไทยมีหนี้สินเพิ่มขึ้นไปอีก

1.6 บรรยากาศของความอ่อนแอในท้องถิ่นชนบท บางคนเรียกว่า ความล่มสลายของท้องถิ่นชนบท อาจกล่าวสรุปได้ดังนี้

1. ความยากจนของคนในหมู่บ้าน
2. การที่จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งที่แท้จริงต้องมาจาก คน ไม่ใช่ มาจากเงิน เพราะเงินบางครั้ง ก็ทำให้คนทะเลาะและทำให้แสดงความสามัคคีกันภายในชุมชนได้
3. กลุ่มออมทรัพย์ของหมู่บ้าน ถ้าทำการจัดตั้งแล้วแต่ชาวบ้านไม่นำเงินไปฝาก ก็จะทำให้กลุ่มออมทรัพย์เกิดการล่มสลายได้
4. ความแตกต่างทางฐานะของชาวบ้านภายในหมู่บ้าน
5. ชาวบ้านมีการศึกษาน้อย ส่วนมากจะจบแค่ ป.4 ทำให้ไม่ค่อยมีความรู้มากนัก
6. ความสามัคคีปรองดอง การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ซึ่งบางชุมชนก็ไม่มีสิ่งพวกนี้ทำให้ไม่มีการพัฒนาเท่าที่ควร
7. การมีส่วนร่วมกับภาครัฐบาล ถ้าชุมชนไหนไม่ให้ความร่วมมือกับภาครัฐบาล ก็จะทำให้ชุมชนนั้นไม่มีความเจริญ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยีทางการเกษตร ด้านสาธารณสุขมูลฐาน เป็นต้น
8. หมู่บ้านบางแห่งของประเทศยังไม่มี ความเจริญเข้าไปภายในหมู่บ้าน เช่น ระบบไฟฟ้า น้ำประปา น้ำบาดาล เป็นต้น

ความอ่อนแอของท้องถิ่นชนบทส่วนใหญ่มาจากการที่คนในหมู่บ้านไม่ค่อยมีความสามัคคีกัน และบางหมู่บ้าน ไม่ค่อยให้ความร่วมมือกับทางภาครัฐบาลเท่าที่ควร ทำให้เสียโอกาสที่จะทำให้อท้องถิ่นของตนเกิดการพัฒนาไปในทางที่ดี และมีบุคคลบางกลุ่มที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม คอยจะฉกฉวยผลประโยชน์ต่าง ๆ ให้กับตัวเอง

1.7 ค่านิยมในกระแสวัฒนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ

จากกระแสโลกที่หมุนเปลี่ยนอย่างรวดเร็วการพัฒนาระบบส่งข้อมูลข่าวสารและสื่อสาระเทศน์ต่างๆทำได้รวดเร็วยิ่งขึ้น ข้อมูลที่นำเสนอทั้งสาระและบันเทิงหากขาดการกลั่นกรองและประมวลผลเพื่อนำมาใช้ให้ถูกต้องแล้วย่อมเป็นภัยต่อผู้ใช้อย่างแน่นอน และหากจะพิจารณาถึงการนำเสนอข้อมูลของสื่อด้านต่างๆว่าชักจูงผู้บริโภคหรือสนองความต้องการของผู้บริโภคย่อมพิจารณาและหาเหตุผลที่จะอธิบายได้ยากเพราะเนื่องจากมนุษย์โดยทั่วไปย่อมไม่ยากเป็นผู้ตาม

กระแสนิยมของสินค้าจากต่างประเทศและวัฒนธรรมต่างชาติ ที่เข้ามาในประเทศไทย นั้นมีมากหากจะหาจุดเริ่มต้นของกระแสวัฒนธรรมต่างชาติ โดยเน้นที่วัฒนธรรมในระบบทุนนิยมที่มีความแตกต่างจากวัฒนธรรมในแถบประเทศเอเชีย น่าจะเริ่มมีมาตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นการค้าต่อกับประเทศในแถบยุโรปและอเมริกา การมาของชาวต่างชาติย่อมต้องนำวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตในแบบของตนมาเผยแพร่ด้วยอย่างแน่นอน จะตั้งใจหรือไม่ก็ตามเราจะเห็นการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมไทยเพื่อปรับให้เข้ากับกระแสของวัฒนธรรมอื่นๆที่มีมาก่อนหน้าวัฒนธรรมตะวันตกจะเข้ามา เช่นวัฒนธรรมจีน หรือวัฒนธรรมในแถบประเทศเพื่อนบ้าน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมไทยที่จะปรับให้เข้ากับวัฒนธรรมอื่นๆในอดีตอาจต้องใช้เวลาานหลายสิบปีกว่าที่จะลงตัว เช่น วัฒนธรรมทางอาหารซึ่งมีอาหารหลายชนิดทั้งอาหารจีนและอาหารจากตะวันตกที่ผ่านการปรับปรุงในระยะเวลาที่ยาวนานจนสามารถประยุกต์เข้าเป็นอาหารในคำหรับไทยได้ ด้านชีวิตความเป็นอยู่ที่ในบางแห่งของประเทศ ได้หล่อหลอมการดำเนินชีวิตของชนชาวไทยและชาวจีนเข้าด้วยกันอย่างลงตัว ซึ่งการเปลี่ยนแปลงหรือซึมซับทางด้านวัฒนธรรมดังกล่าว ต้องใช้เวลาหลายชั่วอายุคน เหตุหนึ่งที่ทำให้การเปลี่ยนแปลงต้องใช้ระยะเวลาานขนาดนั้นส่วนหนึ่งอาจจะมาจาก สื่อการนำเสนอหรือการนำเสนอข้อมูลข่าวสารซึ่งในอดีตยังไม่เจริญนักและยังอยู่ในวงแคบของบางชนชั้นในสังคม กว่าที่จะเผยแพร่ออกไปสู่สังคมในระดับต่างๆต้องใช้เวลาาน

ต่างจากปัจจุบันที่สื่อสามารถเข้าไปได้ในทุกที่ของประเทศ ทั้ง โทรทัศน์ วิทยุ สื่อสิ่งพิมพ์ในรูปแบบต่างๆ ทำให้การเปลี่ยนแปลงหรือการติดตามความเป็นไปของโลกภายนอกเป็นไปอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น จนในบางครั้งอาจจะดูเป็นการยัดเยียดหรือครอบงำจากผู้ที่ทำให้การสนับสนุนสื่อ นั้นเพื่อหวังผลประโยชน์ ความรวดเร็วนี้เองที่ทำให้ขาดการพิจารณากลั่นกรองถึงความเหมาะสมที่จะนำเสนอต่อสังคม

อีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างรวดเร็วอาจมาจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศเพื่อที่จะให้ก้าวทันกับประเทศอื่นๆในโลก ทำให้สังคมบีบรัดและมีการแก่งแย่งกันมาก ความรีบเร่งและเวลาที่ดูมีค่ามากขึ้นจนลืมหรือมองข้ามสังคมประเพณีที่ทำกันมาในอดีต ความอบอุ่นในแบบครอบครัวใหญ่เริ่มลดลงและปรับเปลี่ยนเป็นครอบครัว

ครัวเดียวมากขึ้น ใช้เงินทองที่หาได้ดูแลบิดามารดาแทนตนเองที่ออกไปทำงานและแยกครอบครัวออกไป และยังมีวิถีชีวิตในแบบสังคมไทยอีกมากที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งที่ตามอย่างกระแสสังคมโลก และกระแสสภาพเศรษฐกิจ

ทั้งสองสาเหตุที่กล่าวมาอาจเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม หากจะหาวิธีแก้ไขให้กลับมาเป็นดังเดิมคงทำได้ยากและอาจทำไม่ได้เลยเพราะนี่เป็นการเปลี่ยนแปลงของสังคมซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามระบบในสังคมโลก เราควรจะนำเสนอถึงความงดงามในแบบของวัฒนธรรมไทยให้แก่เยาวชนได้ทราบเพื่อเป็นฐานหรือแม่แบบยึดถือในการดำเนินชีวิตแม้สังคมจะเปลี่ยนแปลงไปเพียงใดก็สามารถที่จะพิจารณาและหาสิ่งที่ดีและเหมาะสมจากการเปลี่ยนแปลงนั้นเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตและการดำรงอยู่ของสังคมไทย

2. บริบทระดับท้องถิ่น

2.1 ประวัติศาสตร์และความเป็นมาของหมู่บ้าน บ้านโรงงาน หมู่ที่ 11 ต.มิตรภาพ อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา

ในปี พ.ศ. 2487 ชุมชนบ้านมูลต๋นได้ก่อตั้งขึ้น โดยมีอาณาเขตติดกับบ้านสีคิ้ว ทิศใต้ติดหมู่บ้านศาลสถิตย์และบ้านกุดขนวน ทิศตะวันออกติดบ้านโนนกลุ่ม มีลักษณะการกระจายของครัวเรือนตามความยาวของถนนซึ่งเป็นทางเกวียนยาวประมาณ 1500 เมตร จากถนนมิตรภาพ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2507 ได้มีการก่อตั้งโรงงานทอกระสอบใกล้บริเวณหมู่บ้าน โดยผู้บริหารโรงงานได้แยกตัวออกจากบริษัทบางกอกกระสอบจำกัด ซึ่งเหตุที่มาตั้งในบริเวณนี้เนื่องมาจากใกล้แหล่งน้ำและเป็นบริเวณที่ยังไม่มีโรงงานมาก่อตั้ง โดยใช้ชื่อในการค้าว่าบริษัทกระสอบสีคิ้วจำกัด แต่คนในชุมชนจะเรียกว่า “โรงทอ” หรือ “โรงงาน”

จากการก่อตั้งโรงงานทำให้เกิดการจ้างแรงงานซึ่งเป็นทั้งคนในพื้นที่เองและอำเภอข้างเคียง รวมถึงแรงงานจากต่างจังหวัด แต่โดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นแรงงานจากทางภาคเหนือเสียเป็นส่วนใหญ่เพราะเป็นพื้นเพเดิมของผู้ก่อตั้งโรงงาน ผลจากการก่อตั้งโรงงานทำให้คนในชุมชนซึ่งยึดอาชีพเกษตรกรรม ปูกลำไย ข้าวโพด ถั่ว และมันสัมปะหลัง มาเป็นการรับจ้างในโรงงาน ทำให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้นคนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งดีกว่าการทำเกษตรกรรมที่รายได้ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับสภาพอากาศ คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้นด้วยเหตุนี้ทำให้ประชาชนหลากหลายเข้ามาทำงานในโรงงานนี้ จำนวนคนงานในขณะนั้นมีประมาณ 5000 คน

เมื่อมีคนมาอยู่จำนวนมากทำให้ความต้องการสินค้าอุปโภคบริโภคมีมากขึ้น มีแม่ค้านำสินค้ามาขายหน้าโรงงานเป็นประจำทำให้เกิดตลาดหน้าโรงงานขึ้นซึ่งเรียกติดปากมาจนกระทั่งทุกวันนี้ว่า “ตลาดหน้าโรงทอ” หรือ “ตลาดหน้าโรงงาน” ตลาดจะมีการค้าขายช่วงเช้าและเย็นของทุกวัน

จากที่โรงงานมีแรงงานเข้ามาทำงานเป็นจำนวนมาก ทำให้ความต้องการปัจจัยพื้นฐานมีมากขึ้น แม้จะมีแหล่งน้ำใช้ตลอดทั้งปี คือ ลำตะคลอง ซึ่งส่วนใหญ่จะสูบน้ำขึ้นมาใช้จากลำน้ำโดยตรง ตั้งแต่ช่วงที่ก่อตั้ง โรงงานจนกระทั่งหยุดกิจการ ไปแล้วคนในชุมชนก็ยังคงใช้อยู่ ในการก่อตั้งโรงงานช่วงแรกยังคงปั่นไฟฟ้าใช้เองอยู่ และถึงแม้จะมีไฟฟ้าจากทางราชการต่อเข้ามาแล้วก็ตาม เพราะนอกจากกระแสไฟฟ้าที่จะต้องใช้ในการเครื่องจักรกลแล้ว ยังต้องจ่ายกระแสไฟเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ พนักงานซึ่งพักอยู่ในบ้านพักคนงานที่โรงงานจัดไว้ให้

แต่เนื่องจากจำนวนคนงานของ โรงงานทอกระสอบมีจำนวนมากบ้านพักในโรงงานมีจำนวนน้อยจึงไม่เพียงพอแก่ความต้องการของพนักงาน จึงต้องหาบ้านพักซึ่งอยู่ใกล้กับที่ทำงาน ทำให้เจ้าของที่ดินโดยรอบโรงงาน เริ่มมีการสร้างที่พักอาศัยเพื่อให้พนักงานเช่าอยู่ทำให้มีชุมชนและตลาดก่อและขยายตัวขึ้น โดยรอบ โรงงาน

ในปี พ.ศ. 2529 โรงงานทอกระสอบได้ปิดกิจการลงเนื่องจากการบริหารงานที่ผิดพลาด แรงงานที่เคยทำงานต่างแยกย้ายกลับภูมิลำเนาเดิม ไม่ก็ไปทำงานในโรงงานใกล้เคียง ทำให้เกิดการโยกย้ายถิ่นฐานขึ้น แต่บางส่วนของที่ปลูกหลักอยู่ต่อเนื่องจากมีทุนและแนวทางที่จะดำรงชีพได้ ถึงแม้จะมีส่วนน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนคนงานทั้งหมดแต่ก็พอที่จะก่อตั้งเป็นชุมชนหรือหมู่บ้านได้ จากการขยายตัวของชุมชนและประชากรในครั้งนี้ทำให้เกิดชุมชนใหม่ขึ้นสองชุมชน ในเวลาที่ต่อเนื่องกัน โดยทั้งสองชุมชนได้แยกตัวออกจากบ้านโคกมุดคูน คือ หมู่บ้านโรงงานและบ้านศาลสถิตย์และพร้อมกันนั้น ได้มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านของทั้งสองหมู่บ้านที่แยกตัวออกมาโดยผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้านโรงงานคือนายสมศักดิ์ หล้านามวงศ์ ส่วนของหมู่บ้านศาลสถิตย์คือนายศรีนวล กองแก้ว ทั้งสองได้รับการเลือกจากคนในชุมชน ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานที่มาจากทางภาคเหนือ

2.2 สภาพปัจจุบัน

1. ลักษณะประชากร

บ้านโรงงานมี 118 ครอบครัวยก 156 หลังคาเรือน มีจำนวนประชากร 476 คน กลุ่มอายุส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วง 18 – 50 ปี ดังจะแสดงในตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 แสดงจำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามลักษณะของประชากร

ลักษณะของประชากร	จำนวน (คน)
1. เพศ	
- ชาย	236
- หญิง	240
2. อายุ	
1 วัน – 3 ปีเต็ม	36
3 ปี 1 วัน – 6 ปีเต็ม	20
6 ปี 1 วัน – 12 ปีเต็ม	19
12 ปี 1 วัน – 14 ปีเต็ม	38
15 ปี 1 วัน – 18 ปีเต็ม	44
18 ปี 1 วัน – 50 ปีเต็ม	207
50 ปี 1 วัน – 60 ปีเต็ม	73
60 ปี 1 วันขึ้นไป	39
3. การศึกษา	
3.1 สมาชิกไปศึกษานอกหมู่บ้าน	105
- ระดับประถมศึกษา	40
- ระดับมัธยมศึกษา	50
- สูงกว่าระดับมัธยมศึกษา	15
3.2 สมาชิกที่อ่านหนังสือไม่ออก	5

2. ทำเลที่ตั้ง ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสูง มีพื้นที่ทั้งหมด 500 ไร่ เป็นที่พื้นที่เกษตรกรรม 200 ไร่ ที่เหลือเป็นที่ว่างเปล่า และพื้นที่ตั้งบ้านเรือน

จากการก่อตั้งโรงงานทอกระสอบสีควในปี พ.ศ. 2507 โดยผู้ก่อตั้งได้เลือกที่ดินบริเวณบ้านมุดตุน เนื่องจากติดกับแหล่งน้ำสายหลักคือลำน้ำลำตะคลอง และในบริเวณใกล้เคียงยังไม่มีโรงงานประเภทเดียวกันมาก่อตั้ง

อาณาเขตของโรงงานทอกระสอบหรือหมู่บ้านโรงงานในปัจจุบัน

ทิศเหนือ	ติดกับ	หมู่บ้านมุลคุ่น
ทิศใต้	ติดกับ	หมู่บ้านมิตรภาพ
ทิศตะวันออก	ติดกับ	หมู่บ้านศาลสถิตย์
ทิศตะวันตก	ติดกับ	บ้านชัยพัฒนา

3. แหล่งน้ำที่สำคัญของชุมชน

เนื่องจากบ้านโรงงานติดกับแหล่งน้ำสายหลักคือลำน้ำลำตะคลอง ทางด้านทิศตะวันตกของหมู่บ้านจะมีไหลผ่าน ซึ่งมีน้ำที่ไหลอยู่ตลอดทั้งปี อาจจะมีมากบ้างน้อยบ้างตามแต่ฤดูกาล

จากในอดีตจนถึงปัจจุบันการมาตั้งของโรงงานทอกระสอบทำให้สิ่งจำเป็นพื้นฐานที่ชุมชนต้องการได้ในการตอบสนอง เป็นอย่างดีไฟฟ้าตามบ้านเรือนและท้องถนนถือว่าอยู่ในเกณฑ์ดี ส่วนการประปาและน้ำใช้ยังคงไม่พอแก่ความต้องการเพราะจากการที่คนในชุมชนรวมกลุ่มประปาขึ้นโดยใช้น้ำจากลำตะคลองเป็นแหล่งสำคัญ

2.3 ด้านเศรษฐกิจของชุมชน

ก่อนตั้งหมู่บ้านประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ปลูกมัน ปลูกข้าว ปลูกผลไม้ ถั่วลิสง เนื่องจากมีโรงงานมันอยู่ 3 แห่ง โดยลักษณะของโรงงานมันไม่ต้องใช้แรงงานในการผลิตสูงนัก คนในหมู่บ้านรายได้ไม่แน่นอน เศรษฐกิจค่อนข้างไม่ดี ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2507 มีการตั้งโรงงานทอกระสอบขึ้นทำให้รายได้และความเป็นอยู่ของคนในชุมชนดีขึ้น และเนื่องจากมีคนอพยพเข้ามาทำงานในโรงงานมาก ทำให้ความต้องการด้านอุปโภค บริโภคเพิ่มสูงขึ้น จึงทำให้เกิดความหลากหลายอาชีพ เช่น ค้าขาย รับจ้าง เกษตรกรรม เป็นต้น

ปัจจุบันโรงงานได้ปิดทำการไปแล้ว คนส่วนมากก็ย้ายไปทำงานที่อื่น ยังคงเหลือในหมู่บ้านเป็นส่วนน้อยที่ยังคงประกอบอาชีพเดิมอยู่ เช่น รับจ้างทั่วไป ค้าขาย เป็นต้น ซึ่งจะขายสินค้าในช่วงเย็น ส่วนมากจะเป็นอาหารสำเร็จรูป บริเวณใกล้โรงงานเดิม ซึ่งรายได้เฉลี่ยของคนในชุมชน ประมาณ 2500-4000 บาทต่อคนต่อเดือน ซึ่งหากไม่มีหนทางที่ดีกว่านี้ก็ถือว่าเป็นรายได้ที่พออยู่พอกิน

2.4 ด้านวัฒนธรรมประเพณี

วัดบ้านโรงงานมีอยู่หนึ่งแห่ง คือวัดมิตรภาพ มี พระเจ้าพรหมจำนวน 6 รูป แต่ส่วนใหญ่กิจกรรมทางศาสนาของทั้งชุมชนบ้านโรงงานและบ้านศาลสถิตย์จะทำที่วัดบ้านมุลคุ่น มีภาษาที่ใช้กันอยู่ในชุมชนด้วยกัน 4 ภาษา คือ ภาษาไทย เหนือ อีสาน และภาษาโคราช

ประชาชนมีพื้นฐานวัฒนธรรมประเพณีแตกต่างกัน แต่ก็สามารถที่จะอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน ปัจจุบันประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา คือการทำบุญตักบาตรอุทิศส่วนกุศลแก่เจ้าของโรง

งานทอกระสอบ ทำรวมกันทั้ง 3 หมู่บ้าน คือ บ้านโรงงาน บ้านศาลสถิตย์ บ้านมุดุ่น ซึ่ง 3 หมู่บ้านนี้ในอดีตถือเป็นหมู่บ้านเดียวกัน ซึ่งจะจัดขึ้นในช่วงปีใหม่ การทำบุญเกี่ยวกับศาสนาจะไปทำกันที่วัดบ้านโคกมุดุ่น เพราะเป็นวัดเก่าแก่และปฏิบัติสืบทอดกันมานาน นอกจากนั้นก็จะ เป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาตามแบบอย่างของสังคมไทย

มีแหล่งท่องเที่ยวและโบราณสถานที่อยู่ใกล้ชุมชนคือ อ่างเก็บน้ำซับประคู้ และเขาหินตัด ซึ่งเชื่อว่าเป็นแหล่งหินที่นำไปสร้างปราสาทหินพิมาย

2.5 ข้อมูลด้านอื่น ๆ

1. การรวมกลุ่มต่าง ๆ ของบ้าน โรงงานจะแสดงในตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 แสดงการรวมกลุ่มต่าง ๆ ของบ้าน โรงงาน

กลุ่ม	ตั้งขึ้น พ.ศ.
1. กลุ่มอาชีพนากิจหมู่บ้าน	2535
2. กองทุน อ.ส.ม.	2537
3. กองทุนประปาหมู่บ้าน	2539
4. กองทุนศูนย์สงเคราะห์ประจำหมู่บ้าน	2539
5. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต(ตั้งจะ)	2542
6. กลุ่มผู้เลี้ยงสุกรขุนจำหน่าย	2544
7. กลุ่มผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง	2544

ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม

ผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านโดยภาพรวม สามารถประเมินได้ 2 ระบบ คือ

1. ผลการประเมินหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ ได้ผลการประเมินดังต่อไปนี้

1.1 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ พบว่า

- 1) นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จากการสัมภาษณ์ และเปิดเวทีชาวบ้าน พบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นนโยบายของรัฐ

บาล โดยจัดสรรเงินอุดหนุนให้แก่ประชาชนเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนกู้ยืมนำไปลงทุนตามประเภทของการประกอบอาชีพ โดยคิดอัตราดอกเบี้ยต่ำ มีคณะกรรมการในหมู่บ้านบริหารกันเอง และกองทุนนี้เป็นกองทุนที่ดี เพราะได้เป็นเงินทุนให้ประชาชนได้กู้ยืม คิดอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าสถาบันการเงินของรัฐ และเงินทุนนอกระบบ ค่อยไปในอนาคต อาจจะเป็นเศรษฐกิจชุมชนที่พึ่งตนเองได้

2) เงิน 1 ล้านบาท ได้รับการจัดสรรมาเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2544 และได้แบ่งประเภทการกู้ยืม คือ กู้ยืมเพื่อไปประกอบอาชีพ การแปรรูป ลดรายจ่าย และกู้ฉุกเฉิน งวดแรกได้ปล่อยให้สมาชิกกู้ยืมเงินไป 24 รายเป็นเงิน 432,300 บาท งวดที่ 2 ปล่อยกู้ไป 16 รายเป็นเงิน 292,000 บาท งวดที่ 3 ปล่อยกู้ไป 5 ราย เป็นเงิน 100,000 บาท งวดที่ 4 ปล่อยกู้ไป 4 ราย เป็นเงิน 80,000 บาท รวมสมาชิกผู้กู้ 49 รายเป็นเงิน 904,300 บาท ปัจจุบันเหลือเงินในบัญชีธนาคาร 95,700 บาท

3) คณะกรรมการหมู่บ้าน ในบ้านโรงเรียนมีคณะกรรมการ 15 คน ชาย 7 คน หญิง 8 คน ซึ่งจะมีประธานฯ รองประธานฯ เลขานุการ เหรัญญิก กรรมการฝ่ายสินเชื่อ กรรมการฝ่ายตรวจสอบ และกรรมการฝ่ายเร่งรัดหนี้สิน มีหน้าที่ออกระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุนร่วมกับชาวบ้านเพื่อนำไปเป็นหลักเกณฑ์ในการบริหารจัดการกองทุน ตรวจสอบ กำกับ ดูแล จัดสรรผลประโยชน์ของเงินกองทุนต่อไป

4) เงินที่ผู้กู้ชำระคืน สมาชิกผู้กู้เงินที่ผ่อนชำระเป็นรายเดือนหรือที่มีระยะเวลางวดต่ำกว่าหนึ่งปีชำระตามสัญญา อาจจะช้าไปบ้างแต่ยังถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ดี

5) ผู้สมัครขอกู้ ต้องเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและเขียนโครงการยื่นต่อคณะกรรมการเมื่อคณะกรรมการอนุมัติ ต้องทำสัญญาเงินกู้พร้อมหลักประกันเงินกู้ ผู้กู้แต่ละรายกู้ได้ 20,000 บาท แต่ไม่เกิน 50,000 บาท ถ้ารายได้ผู้กู้เกิน 20,000 บาท คณะกรรมการจะเรียกประชุมสมาชิกเพื่อพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด และต้องใช้หลักทรัพย์หรือบุคคลค้ำประกันโดยที่ผู้ค้ำประกันจะต้องไม่เป็นลูกหนี้กองทุน และต้องชำระเงินคืนทั้งต้นและดอกเบี้ยภายใน 1 ปี

1.2 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้

1) กระบวนการคัดเลือกผู้กู้ของกองทุน โดยคณะกรรมการทุกคนได้มีการประชุมและพิจารณาคัดเลือกผู้กู้ร่วมกัน โดยมีเกณฑ์คัดเลือกคือ ผู้กู้ต้องเขียนโครงการที่สามารถเป็นไปได้ทางการตลาด และคุ้มค่าต่อการลงทุน พิจารณาดังอุปนิสัยและความสามารถของผู้กู้ที่จะชำระเงินคืน การมีบุคคลหรือทรัพย์สินค้ำประกัน การพิจารณาอนุมัติหากหาข้อยุติไม่ได้จะมีการลงคะแนนลับเมื่อพิจารณาแล้วก็จะบอกให้ผู้กู้อบรมในภายหลัง

2) การแนะนำวิธีทำธุรกิจ สมาชิกกองทุนส่วนใหญ่ทำอาชีพที่หลากหลาย และมีประสบการณ์ในอาชีพของตน เช่นค้าขาย หรือ สมาชิกที่ทำเกษตรกรรมส่วนใหญ่แล้วจะนำเงินที่ได้ไปลงทุนเพิ่มหรือเป็นทุนสำรองของกิจกรรม บางรายนำไปลงทุนเลี้ยงสัตว์ซึ่งจะเป็นลักษณะซื้อมาเลี้ยงเพิ่มจากจำนวนที่มีอยู่เดิม หากยังขาดประสบการณ์จะศึกษาจากผู้เลี้ยงมาก่อน และขอคำแนะนำ หาข้อมูลเพิ่มเติมจากเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอสีคิ้ว

3) การรับชำระหนี้ ในการชำระคืนเงิน จะกำหนดชำระคืนภายใน 1 ปี ทั้งต้นและดอกเบี้ยโดยจะแบ่งการชำระเป็นงวดตามความสามารถและความต้องการของผู้กู้

4) กระบวนการทำบัญชีของกองทุน สมุดบัญชีกองทุนหมู่บ้านมีทั้งหมด 9 เล่ม กรรมการที่รับผิดชอบทำบัญชีคือ เสร้อยอุทัย และเลขานุการ มีความเข้าใจและทำบัญชีได้อยู่ 3 เล่มคือ บัญชีรายรับ บัญชีรายจ่าย และบัญชีคุมลูกหนี้รายตัว ส่วนบัญชี 6 เล่ม ยังไม่ค่อยเข้าใจมากนักเพราะไม่ได้ทำเป็นประจำ และการบันทึกบัญชีของกองทุนยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ เพราะมีรูปแบบบัญชีหลายรูปแบบและจากหลายสถาบัน

5) การช่วยเหลือตลาด เนื่องจากลูกหนี้กองทุนที่ค้าขายหรือเป็นเกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการการตลาดรับซื้อและจำหน่าย รวมถึงตลาดค้าอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องที่พอจะทำให้ต้นทุนการผลิตลดลง

6) บทบาทของนักศึกษา นักศึกษาเข้าไปประจำหมู่บ้าน มีหน้าที่ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน สภาพทั่วไปของหมู่บ้าน ประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านของบ้าน โรงเรียน ส่งเสริมกองทุนให้มีประสิทธิภาพ พร้อมกับการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต การจัดการและการประเมินโครงการ

1.3 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1) ผลโดยตรง (Immediate Result)

จำนวนผู้กู้ ผู้กู้เงินกองทุนมีทั้งหมด 49 คน เงินจากกองทุนหมู่บ้านทำให้เกิดการเสริมสภาพคล่องตัวในการลงทุน สมาชิกผู้กู้เงินกองทุนสามารถเพิ่มศักยภาพในการทำกิจกรรมของคนได้โดยใช้เงินกู้คอกเบี้ยต่ำของกองทุน

2) ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact)

ข้อจำกัดของกฎระเบียบกองทุน ทำให้สมาชิกหรือลูกหนี้กองทุนมีศักยภาพที่จะสร้างฐานะและปลดเปลื้องหนี้สินที่มีต่อกองทุนได้ และอีกส่วนหนึ่ง มาจากศักยภาพของคณะกรรมการที่ให้ข้อเสนอและแนะนำแก่สมาชิกในการกู้ยืมเงินและรูปแบบการชำระคืน

3) ผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact) เกิดความเข้าใจกันระหว่างคนในชุมชน ทั้งในด้านดีและร้าย ทำให้รู้ถึงความสัมพันธ์และอุปนิสัยของคนในชุมชนเมื่อต้องมีความสามัคคีและช่วยเหลือกัน

3.1 กองทุนหมู่บ้านมีศักยภาพและความเข้มแข็ง บ้านโรงเรียนมีความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จึงทำให้หมู่บ้านมีความเข้มแข็ง และยังมีกองทุนหมู่บ้านเข้ามาช่วยเหลือ ชาวบ้านจึงร่วมแรงร่วมใจช่วยกันบริหารจัดการกองทุนให้ดีขึ้น เพื่อให้หมู่บ้านมีศักยภาพ ความเข้มแข็ง และสามารถพึ่งตนเองได้

3.2 ท้องถิ่นมีเครือข่ายการเรียนรู้ ในการเรียนรู้ส่วนใหญ่จะเป็นระดับผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำกลุ่มต่าง ๆ มากกว่าชาวบ้านในหมู่บ้าน เพราะทางหน่วยงานราชการหรือหน่วยงานอื่น ๆ จะมีการนัดการประชุมบ่อยครั้ง เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การปรึกษาหารือ และการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

3.3 ท้องถิ่นมีภูมิคุ้มกันทางด้านเศรษฐกิจ เงินกองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาทได้จัดสรรให้ชาวบ้านได้กู้ยืมเพื่อนำไปประกอบอาชีพ เพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น คณะกรรมการในหมู่บ้านเป็นผู้บริหารจัดการกันเอง โดยทำให้มีจำนวนเงินเพิ่มขึ้นกว่าเงินที่รัฐจัดสรรให้ และบริหารให้เกิดประโยชน์และยุติธรรมมากที่สุด เมื่อมีการจัดการบริหารที่ดี เศรษฐกิจของหมู่บ้านดีขึ้น ก็จะทำให้หมู่บ้านสามารถพึ่งพาตนเองได้

2. ผลการประเมินหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้ดูแลราย

2.1 ผลการประเมินบริบทเฉพาะตัวของหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้ดูแลรายพบว่า

- 1) ความรู้ความสามารถของผู้ดูแลและครอบครัว ผู้ดูแลมีการศึกษาอยู่ในระดับ ป.4 ป.6 ม.3 และม.6 มีความสามารถและชำนาญในกิจกรรมที่คนทำ เพราะหลังจากการปิดกิจการของโรงงานทอกระสอบนับสิบปีทำให้สมาชิกในชุมชนมีความชำนาญในงานใหม่มากขึ้น
- 2) ทรัพย์สินของผู้ดูแลและเครือญาติ ทรัพย์สินของผู้ดูแลที่มีอยู่จะเป็นพื้นที่ พักอาศัยและพื้นที่ทำกิน ผู้ดูแลบางรายก็จะมีรถยนต์มอเตอร์ไซด์ หรือรถยนต์กระบะ
- 3) อาชีพหลักของผู้ดูแล ผู้ดูแลเงินกองทุนทั้งหมดประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือ ทำนา ทำสวนผัก เลี้ยงสัตว์ ค้าขายทั้งอาหารและของชำ
- 6) รายได้ครอบครัว มาจากอาชีพหลักที่สมาชิกชุมชนประกอบกิจกรรมอยู่
- 7) ประสบการณ์ในการดำเนินงาน ผู้ดูแลส่วนใหญ่นำไปลงทุนประกอบกิจกรรมที่ต้นตำรับอยู่ซึ่งทำมาเป็นเวลานานแล้ว จึงมีประสบการณ์และความชำนาญมาก

2.2 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้ดูแลราย พบว่า

- 1) เงินที่กู้มาได้ นำไปลงทุนในการทำกิจกรรมที่คนประกอบอยู่เช่น ค้าขาย และเลี้ยงสัตว์
- 2) เงินอื่น ๆ เงินที่ผู้กู้ได้กู้ยืมจากกองทุนไปลงทุนไม่พอ ก็ต้องหาเงินจากส่วนอื่นมาช่วยเหลือ ได้แก่ เงินส่วนตัว หรือเงินกู้ยืมจากนายทุนนอกระบบหรือเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.)
- 3) สถานที่และวัตถุดิบ การประกอบอาชีพของคนในชุมชนส่วนใหญ่จะทำหน้าที่ทำกินของตนเอง นอกจากการเลี้ยงสัตว์ที่จะเลี้ยงในพื้นที่ว่างเปล่า แหล่งวัตถุดิบเป็นแหล่งที่สมาชิกกองทุนทราบว่าสามารถทำให้ต้นทุนการผลิตลดลงได้
- 4) เทคนิควิธีทำงาน กิจกรรมในการทำงานส่วนใหญ่จะทำตามความชำนาญที่ตนมีอยู่ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนักเนื่องจากยังขาดผู้แนะแนวพัฒนา
- 5) กำลังทำงาน คนงานที่ใช้ในการทำงาน จะเป็นสมาชิกในครอบครัวและการจ้างคนงานในหมู่บ้านเอง
- 6) นักศึกษาผ่านงาน การที่นักศึกษาจะผ่านงานได้ ต้องเข้าไปศึกษา เก็บข้อมูลเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน พร้อมกับการศึกษาจากสถาบันการศึกษาของรัฐที่กำหนด และทำรายงานในรูปของ “สารนิพนธ์” ให้กับรัฐบาล

2.3 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้ดูแลราย พบว่า

- 1) การทำกิจการถูกวิธี ผู้กู้ได้มีประสบการณ์ในการดำเนินงานมาเป็นเวลานาน และได้ทำมาตลอดจนถึงปัจจุบัน ทราบถึงแหล่งวัตถุดิบที่สามารถลดต้นทุนและมีคุณภาพสูง เพื่อเป็นการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย
- 2) การหาตลาดที่ดี ตลาดส่งผลผลิตที่ดี ควรมีการประกันราคาสินค้า เพื่อให้เกษตรกรไม่ขาดทุน และสินค้าต้องมีคุณภาพ
- 3) การหาวัตถุดิบที่ดี วัตถุดิบที่ดีควรมีการรับรองคุณภาพ ไม่มีการปนเปื้อนของของเสีย
- 4) การทำบัญชี ผู้กู้มีการทำบัญชีไว้แบบง่าย คือ มีบัญชีรายรับ – รายจ่าย เพื่อให้ทราบถึงจำนวนเงินในการลงทุนแต่ละครั้ง เป็นเพียงบัญชีที่ทำตามความเข้าใจของคนเท่านั้นก็นำจะเพียงพอ
- 5) การวิเคราะห์ประเมิน ผู้ที่กู้เงินไปลงทุนได้นำไปใช้ตามวัตถุประสงค์ที่ได้เขียนโครงการกู้ยืมเงินจริง เพราะมีหลักฐานการลงทุน มีผลผลิตที่นำไปนำออกจำหน่าย ผู้กู้ที่เลี้ยงวัว เลี้ยงประมาณ 8 – 9 เดือนก็สามารถขายได้ ถ้าไรที่ได้ประมาณ 1 เท่าของราคาที่ซื้อมา ผู้กู้ที่ค้า

ขาย กำไรที่ขายได้ในแต่ละวันไม่ต่ำกว่า 150-400 บาท และตอนนี้ยังไม่ถึงกำหนดระยะเวลาชำระคืนเงิน แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อถึงระยะเวลาคืนเงินแล้ว คาดว่าผู้กู้น่าจะมีเงินชำระคืนทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยแก่คณะกรรมการ

2.4 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบการดำเนินงานกิจการของผู้กู้แต่ละราย สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. ผลโดยตรง (Immediate Result) มีดังนี้

1.1 รายได้เป็นเงิน การทำกิจกรรมของสมาชิกทั้งทางด้านการเกษตรและค้าขาย จะมีรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 150-400 บาท/ครัวเรือน/กิจกรรม ที่ออกมาในลักษณะนี้เพราะครัวเรือนหนึ่งอาจทำมากกว่าหนึ่งกิจกรรม และเนื่องจากราคาผลผลิตทางการเกษตรไม่แน่นอนทำให้มีผลต่อรายได้ของสมาชิกกองทุน

2. ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact)

ผู้กู้ได้ขยายกิจการ เมื่อมีเงินกู้ยืมไปลงทุน ผู้กู้จึงได้เพิ่มจำนวนสัตว์เลี้ยง สินค้าหรือจำนวนที่ทำกินมากกว่าเดิม เพื่อให้ได้ผลผลิตมากขึ้นและมีรายได้เพิ่มขึ้น

3 ผลกระทบโดยอ้อม (Indirect Impact) มีดังนี้

3.1 ผู้กู้มีการพึ่งพาตนเอง เมื่อนำเงินไปลงทุนมีผลผลิต มีรายได้ ก็นำเงินส่วนหนึ่งมาลงทุนต่อในครั้งต่อไป และเงินอีกส่วนหนึ่งนำมาใช้สอยหรือเก็บออม เพื่อเป็นทุนสะสมต่อไป

3.2 ผู้กู้มีศักยภาพและความเข้มแข็งในกิจการของตนเองอย่างยั่งยืน ถ้าผู้ผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ รายได้ดี และมีเงินออม คาดว่าในอนาคตกิจการของผู้กู้ต้องมีความเข้มแข็งและมั่นคง

3.3 การกลับคืนถิ่นของประชาชน โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้มีส่วนช่วยกระตุ้นให้ชาวบ้านในหมู่บ้านเกิดการลงทุนดีมาก แต่ไม่ได้ส่งผลให้สมาชิกบางคนไปทำงานต่างจังหวัดกลับคืนสู่ท้องถิ่นเลย เพราะบางคนทำงานในโรงงานได้เงินเดือนดี และบางคนได้งานที่มั่นคง จึงได้ตั้งรกรากอยู่ที่นั่นเลย เหตุนี้จึงทำให้ไม่กลับคืนสู่ท้องถิ่น

3.4 นักศึกษาได้เรียนรู้ธุรกิจ จากการที่ได้เข้าไปศึกษาข้อมูลหมู่บ้าน ทำให้รู้ถึงวิธีการในการทำเกษตรกรรม การค้าขาย การปลูก การดูแลรักษา ระยะเวลาเก็บเกี่ยว ตลาดที่ส่งผลผลิต รวมไปถึงการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรต่างๆ

ผลการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้

จากการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้อาชีพเกษตรกรและค้าขายในหมู่บ้าน สามารถสรุปได้ดังนี้

1. อาชีพเกษตรกร สามารถแบ่งได้เป็น

1.1 เลี้ยงสัตว์ ได้แก่ วัวเนื้อ ผู้กู้ได้ซื้อวัวมาช่วงอายุ 2 – 3 เดือนในราคาประมาณ 8,000 – 10,000 บาทและเลี้ยงต่อไปอีกประมาณ 8 – 9 เดือนก็สามารถนำไปขายได้ ราคาวัวที่ขายได้ประมาณ 1 เท่าของราคาที่ซื้อมา ดังนั้น ผู้กู้เงินลงทุนเลี้ยงวัว จึงมีความสามารถชำระเงินกู้ได้ อีกทางหนึ่งคือการซื้อแม่วัวซึ่งโดยส่วนใหญ่จะแถวลูกวัวคิดท้องมาด้วยราคาวัวประเภทนี้จะอยู่ที่ประมาณ 18,000-20,000 บาท

1.2 ทำสวนผัก มันล้มปะหลัง ข้าวโพด ในการปลูก 1 ปี สามารถเฉลี่ยการเก็บผลผลิตได้ 3 ครั้ง และแต่ละครั้งสามารถทำกำไรได้ 2,000 บาท/ไร่ และผู้กู้แต่ละรายก็ทำสวนผักไม่ต่ำกว่า 3 ไร่ ดังนั้น ผู้กู้เงินลงทุนทำสวนผักจึงมีความสามารถในการชำระเงินกู้ได้

2. อาชีพค้าขาย มีทั้งขายของชำ และอาหารสด เงินที่กู้ไปก็นำไปซื้อสินค้ามาขายที่ร้านเพิ่มขึ้นและซื้อผักไปขายที่ตลาดหลายชนิดขึ้น ราคาผักที่ขายได้ประมาณ ครึ่งถึงหนึ่งเท่าของราคาที่ซื้อ มา เฉลี่ยผลกำไรอยู่ที่ 150-300 บาทต่อวัน ดังนั้น ภายใน 1 ปี ผู้กู้จึงมีความสามารถในการชำระเงินคืนกองทุนได้

ผลอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ได้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่หมู่บ้านมาก ทั้งเป็นแหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพ สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน และผลที่ได้ก็อีกทางหนึ่งคือ ได้สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างรัฐบาล หน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา ชุมชนและนักศึกษา ซึ่งบทบาทหน้าที่ของรัฐบาลคือ การมีนโยบายที่กระตุ้นเศรษฐกิจ โดยมีโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เป้าหมายของโครงการคือ ชุมชน และโครงการเพิ่มประสิทธิภาพบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป้าหมายของโครงการคือ บัณฑิตที่ว่างงาน หน่วยงานราชการ ทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล มีหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ ความรู้ ความเข้าใจให้กับชุมชนในเรื่องของการบริหารจัดการกองทุนให้ดีขึ้น ประสานงานระหว่างหมู่บ้านกับนักศึกษา ให้มีความเข้าใจที่ตรงกัน สถาบันการศึกษา มีหน้าที่ให้ความรู้โดยใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการและการประเมินโครงการ ชุมชนได้มีเครือข่าย การเรียนรู้เพิ่มขึ้น ทั้งในชุมชนใกล้เคียงและชุมชนอื่น ๆ นักศึกษา มีหน้าที่ศึกษาเล่าเรียน ในสถาบันการศึกษา และศึกษาในชุมชน

ที่ตนปฏิบัติงานอยู่ เพื่อได้เรียนรู้ประสบการณ์ในชุมชน และที่สำคัญคือ ให้บัณฑิตที่ว่างงานได้มีงานทำ เพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับชุมชนอีกทางหนึ่ง

สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

การบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการของบ้านโรงงาน หมู่ที่ 11 ตำบลมิตรภาพ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การบรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านโรงงาน

1.1 การเกิดกองทุนหมู่บ้านโรงงาน แม้จะต้องใช้ความพยายามอย่างสูงจากประธานและกรรมการชุมชนรวมถึงประชาชนหมู่บ้าน ซึ่งต้องมีการเรียกประชุมสมาชิกในชุมชน ถึง 3 ครั้ง จึงจะสามารถจัดตั้งกองทุนได้

แต่เมื่อสามารถจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านได้แล้ว พร้อมทั้งการจัดทำระเบียบและข้อบังคับของกองทุน โดยใช้ความต้องการของสมาชิกในชุมชนเป็นแนวทาง ทำให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน แม้กฎ ระเบียบจะทำให้เกิดข้อจำกัดบางประการแต่ก็ยังมีสมาชิกกองทุนชักชวนเพื่อนร่วมชุมชนสมัครเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ทำให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนที่เริ่มขยายทีละน้อย

1.2 การมีระบบบริหารกองทุนบ้านโรงงาน คณะกรรมการกองทุนมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน แม้จะมีขีดจำกัดในเรื่องเวลาการทำงาน ซึ่งคณะกรรมการจะต้องมีอาชีพและหน้าที่ต่อครอบครัวตนที่ต้องรับผิดชอบ

การพิจารณาอนุมัติเงินกู้แก่สมาชิกกองทุน มีความยุติธรรม โดยการร่วมกันแสดงความคิดเห็นของคณะกรรมการถึงการกู้ยืมในแต่ละแบบของผู้กู้เพื่อหาข้อยุติในการอนุมัติเงินกู้

1.3 การเรียนรู้เพื่อพึ่งพาตนเอง แม้จะมีการสนับสนุนจากภาครัฐ ให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ แต่ก็ยังเป็นเพียงบางส่วนของชุมชนซึ่งอาจเป็นส่วนน้อย คนส่วนใหญ่ยังต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐ แม้ว่าในชุมชนเองจะมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันและช่วยเหลือกันในด้านต่าง ๆ อยู่แล้ว

1.4 การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคม ในหมู่บ้านโรงงานก่อนหน้าที่จะมีกองทุนหมู่บ้าน ได้มีการรวมตัวจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ทั้งทางด้านการเกษตรและกลุ่มด้านสังคมสงเคราะห์ เพื่อช่วยเหลือกันในชุมชนเอง หากจะจัดตั้งเป็นกลุ่มสหกรณ์อาจต้องสร้างความชัดเจนในการดำเนินการของกลุ่มให้มากยิ่งขึ้น และต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐ

1.5 การมีศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนบ้านโรงงาน จะมีความสามัคคีกันอย่างมากในแต่ละกลุ่ม โดยในแต่ละกลุ่มที่กระจายตัวอยู่ตามหมู่บ้านซึ่งจะมีการติดต่อช่วยเหลือซึ่งกัน

และกันในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม การกระจายข่าวสารในชุมชนจะใช้ตัวแทนกลุ่มเป็นผู้กระจายข่าวสาร

แสดงให้เห็นถึงความสามัคคีและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยเกิดในหน่วยย่อย ๆ ของชุมชนและขยายตัวใหญ่ขึ้นเป็นการเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ในชุมชน ซึ่งจะเห็นถึงความสามัคคีที่มีมากในระดับหนึ่ง

2. ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชนในพื้นที่

สมาชิกในชุมชนมีความเชื่อถือในตัวแทนของตนสูง คือ เชื่อในคณะกรรมการและประธานกองทุน ซึ่งโดยส่วนใหญ่คณะกรรมการชุดนี้จะมาจากกรรมการชุมชนหรือกลุ่มกรรมการกองทุนอื่น ๆ ที่จัดตั้งมาก่อนหน้านี้ การสื่อสารและเสนอแนะจะมีทั้งแบบผู้นำชุมชนลงไปถึงสมาชิกชุมชน คือ แบบบนลงล่าง และแบบล่างขึ้นบน และการเจาะจงที่จะสื่อสารกันระหว่างสมาชิกกับกรรมการหมู่บ้าน หากมีปัญหารายกรณี

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

สรุปผล

วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

ในการศึกษาการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านของหมู่บ้านโรงงาน หมู่ที่ 11 ตำบล มิตรภาพ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์ดังนี้

เพื่อทราบว่ากระบวนการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ บรรลุ วัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด ในท้องถิ่นชุมชนมีกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือสวัสดิภาพของสมาชิก มีความสามารถในการบริหารจัดการกองทุน มีกระบวนการพึ่งพาตนเอง โดยการเรียนรู้และคิดริเริ่ม เพื่อแก้ปัญหาของตนเอง มีการสร้างศักยภาพของตนเอง และมีการสร้างเศรษฐกิจแบบพอเพียง

เศรษฐกิจระดับฐานรากของประเทศได้รับการกระตุ้น และมีภูมิคุ้มกันกับทั้งสังคมที่มี ภูมิคุ้มกัน ประชาชนในท้องถิ่นมีศักยภาพ และความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสังคม

ให้กระบวนการทำสารนิพนธ์เป็นกระบวนการสร้างเครือข่ายองค์กร เพื่อการเรียนรู้ซึ่งมีความเชื่อมโยงระหว่างกันภายในชุมชนท้องถิ่นระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล และระดับประเทศ และได้ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชนพื้นที่เป้าหมาย และเพื่อทราบข้อมูล ระดับความเข้มแข็งของชุมชนตัวชี้วัดที่ทางกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกำหนด

วิธีการดำเนินการ

การดำเนินการศึกษากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของบ้านโรงงาน หมู่ที่ 11 ตำบลมิตรภาพ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา มีวิธีการดำเนินการดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการสำรวจในบ้านโรงงาน ซึ่งเป็น ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ได้แก่ ทำเกษตรกรรม ค้าขาย เลี้ยงสัตว์ รับจ้างทั่วไป และทำอุตสาหกรรมในครัวเรือน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ และแบบเก็บข้อมูล บร.1 – บร.12 จาก จำนวน 118 ครัวเรือน เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน 89 ครัวเรือน ในการเก็บข้อมูลแบบ บร. ต่าง ๆ นั้นจะกำหนดขนาดของตัวอย่างร้อยละ 20 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นข้อมูลที่ได้มาจากการค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ จากส่วนราชการ และที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ข้อมูลชุมชนที่มีผู้ทำมาก่อนหน้านี้ หนังสือพิมพ์ และ สิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ

2. วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์เพื่อเป็นการประเมินผล โครงการจะใช้ทั้งวิธีแบบเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพโดยที่

การวิเคราะห์เชิงปริมาณ เป็นการวิเคราะห์ที่จะต้องทราบค่าที่แน่นอน หรือการหาค่าที่สามารถออกมาเป็นตัวเลขได้ ได้แก่ การใช้ระดับข้อมูลช่วงอัตรา และอัตราส่วนมาตรา ซึ่งจะใช้สถิติ การหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ฐานนิยม มัชฌิม และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นต้น

การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ จะใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนาเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจหรือความคิดเห็น โดยใช้อัตราส่วน ร้อยละ ตารางเป็นสำคัญ และจะใช้ CIPP Model เป็นหลักในการวิเคราะห์

ผลการดำเนินการ

จากการประเมิน โครงการกองทุนหมู่บ้าน สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ผลการประเมินหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ ได้ผลการประเมินดังนี้

1.1 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้พบว่า นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เป็นนโยบายที่จัดสรรเงินอุดหนุนแก่ประชาชนหมู่บ้านละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียน โดยบ้านโรงงานได้รับการจัดสรรมาเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2544 และมีคณะกรรมการบริหารจัดการกันเอง ผู้ที่ขอกู้เงินต้องเป็นสมาชิกกองทุนและเขียนโครงการยื่นต่อคณะกรรมการ โดยวงเงินกู้ 20,000 บาทแต่ไม่เกิน 50,000 บาท และต้องทำสัญญาและหลักประกันเงินกู้ ในการชำระคืนเงินต้องคืนทั้งต้นและดอกเบี้ยภายใน 1 ปี

1.2 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้พบว่า การคัดเลือกผู้กู้ คณะกรรมการทุกคนต้องประชุม พิจารณาร่วมกัน โดยดูจากโครงการที่สามารถเป็นไปได้ทางการตลาด อุปนิสัย และความสามารถในการชำระคืนเงินคืนของผู้กู้ ผู้กู้ที่ยืมเงินไปลงทุนส่วนใหญ่จะนำไปประกอบอาชีพเกษตรกรรมและการปศุสัตว์ การค้าขายทั้งอาหารและสินค้า ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะทำกิจกรรมอยู่แล้วทั้งเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริมส่วนศึกษาจากผู้ที่เกี่ยวข้องและขอคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ ตลาดส่งผลิตจะมีตลาดสี่กั๊ก และใน

การทำบัญชีและการเงิน เหมืองแร่และเลขานุการเป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งสมุดบัญชีกองทุนหมู่บ้านมีทั้งหมด 9 เล่ม แต่กรรมการมีความเข้าใจและทำบัญชีได้ 3 เล่มคือ บัญชีรายรับ บัญชีรายจ่าย และบัญชีคุมลูกหนี้รายตัว ส่วนอีก 6 เล่มยังไม่เข้าใจ เพราะไม่ได้ทำเป็นประจำ และการบันทึกบัญชีของกองทุน ยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ เพราะมีรูปแบบบัญชีหลายรูปแบบและจากหลายสถาบัน และนักศึกษาที่ประจำหมู่บ้านมีหน้าที่ศึกษาหาข้อมูล เรียนรู้ประสบการณ์ของชาวบ้าน และส่งเสริมกองทุนให้มีประสิทธิภาพ

1.3 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้ดูแล แบ่งออกเป็น 3 ด้านดังนี้

1. ผลโดยตรง (Immediate Result) ปัจจุบันมีผู้ดูแลทั้งหมด 49 ราย เป็นเงิน 904,300 บาท
2. ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact) ผู้ที่ยื่นกู้เงินกองทุน คณะกรรมการจะอนุมัติทุกคน แต่จะพิจารณาจำนวนเงินที่ขอกู้ให้เหมาะสมกับโครงการ ตามความเป็นไปได้และแนวทางการดำเนินโครงการ
3. ผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact) โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีผลทำให้บ้านโรงเรียนมีเครือข่ายการเรียนรู้เพิ่มขึ้น มีเครือข่ายการตลาดมากขึ้น กองทุนหมู่บ้านมีศักยภาพและความเข้มแข็ง เพราะชาวบ้านได้ร่วมแรงร่วมใจช่วยกันบริหารจัดการกองทุนให้ดีขึ้น เกิดประโยชน์มากที่สุดและช่วยกันทำให้เศรษฐกิจของหมู่บ้านดีขึ้น ก็อาจทำให้หมู่บ้านสามารถพึ่งพาตนเองได้

2. ผลการประเมินหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้ดูแลแต่ละราย ได้ผลการประเมินดังนี้

2.1 ผลการประเมินบริบทเฉพาะตัวของหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้ดูแลแต่ละราย พบว่า อาชีพหลักของผู้ดูแลคือ การทำเกษตรกรรม เช่น ปลูกสัตว์ การทำนา ทำไร่ การค้าขาย รายได้ของครอบครัวมาจากการทำกิจกรรมดังกล่าว การศึกษาอยู่ในระดับ ป.4 – ม.6 มีประสบการณ์ในการดำเนินงานมาก เพราะทำมานาน จึงมีความชำนาญ ทรัพย์สินของผู้ดูแล ก็มีพื้นที่ทำกิน และพื้นที่ที่อยู่อาศัย มีพาหนะทั้งจักรยานยนต์ และรถกระบะ

2.2 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้ดูแลแต่ละราย พบว่าเงินที่กู้ยืม นำไปลงทุนทำเกษตรกรรม ค้าขาย และเลี้ยงสัตว์ ถ้าเงินไม่พอก็จะใช้เงินส่วนตัวหรือกู้ยืมนายทุนนอกระบบมาเพิ่ม

2.3 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้ดูแลแต่ละราย พบว่าผู้กู้เงินไปลงทุนได้นำไปใช้ตามวัตถุประสงค์จริง เพราะมีผลผลิตที่นำไปขายได้เงินมาแล้ว เช่น

การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ วัวเนื้อ ผู้ผู้ได้ซื้อวัวมาช่วงอายุ 2 – 3 เดือนในราคาประมาณ 8,000 – 10,000 บาทและเลี้ยงต่อไปอีกประมาณ 8 – 9 เดือนก็สามารถนำไปขายได้ ราคาวัวที่ขายได้ประมาณ 1 เท่าของราคาที่ซื้อมา ดังนั้น ผู้ผู้เงินลงทุนเลี้ยงวัว จึงมีความสามารถชำระเงินกู้ได้ อีกทางหนึ่งคือการซื้อแม่วัวซึ่งโดยส่วนใหญ่จะแถมลูกวัวติดท้องมาด้วยราคาวัวประเภทนี้จะอยู่ที่ประมาณ 18,000-20,000 บาทแม้จะใช้เวลานานแต่จะได้กำไรจากการเลี้ยงและขายลูกวัว

การทำสวนผัก มันสำปะหลัง ข้าวโพด ในการปลูก 1 ปี สามารถเฉลี่ยการเก็บผลผลิตได้ 3 ครั้ง และแต่ละครั้งสามารถทำกำไรได้ 2,000 บาท/ไร่ และผู้ผู้แต่ละรายก็ทำสวนผักไม่ต่ำกว่า 3 ไร่ ดังนั้น ผู้ผู้เงินลงทุนทำสวนผักจึงมีความสามารถในการชำระเงินกู้ได้

อาชีพค้าขาย มีทั้งขายของชำ และอาหารสด เงินที่ผู้ผู้ไปก็นำไปซื้อสินค้ามาขายที่ร้านเพิ่มขึ้นและซื้อผักไปขายที่ตลาดหลายชนิดขึ้น ราคาผักที่ขายได้ประมาณ ครึ่งถึงหนึ่งเท่าของราคาที่ซื้อ มา เฉลี่ยผลกำไรอยู่ที่ 150-300 บาทต่อวัน ดังนั้น ภายใน 1 ปี ผู้ผู้จึงมีความสามารถในการชำระเงินคืนกองทุน

2.4 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบการดำเนินงานกิจการของผู้ผู้แต่ละราย แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. ผลโดยตรง (Immediate Result) พบว่า รายได้ของผู้ผู้ที่ทำกิจกรรมจะเฉลี่ยอยู่ที่ 150-400 บาท/ครัวเรือน/กิจกรรม นี้เพราะครัวเรือนหนึ่งอาจทำมากกว่าหนึ่งกิจกรรม และเนื่องจากราคาผลผลิตทางการเกษตรไม่แน่นอนทำให้มีผลต่อรายได้ของสมาชิกกองทุน

2. ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact) พบว่า ผู้ผู้ได้มีการขยายกิจการโดยเพิ่มจำนวนหน่วยของกิจกรรมให้มากกว่าเดิม เพื่อให้ได้ผลผลิตมากขึ้น และผู้ผู้ค้าขายได้นำไปซื้อสินค้าเข้าร้านเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น

3. ผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact) พบว่า โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้มีส่วนกระตุ้นให้ชาวบ้านเกิดการลงทุนดีมาก แต่ไม่ได้ส่งผลให้สมาชิกบางคนที่ไม่ไปทำงานต่างจังหวัดกลับคืนสู่ท้องถิ่นเลย เพราะบางคนมีงานทำที่มั่นคง แต่อย่างไรก็ตามผู้ผู้เงินไปลงทุนก็สามารถมีรายได้เพิ่มขึ้น มีเงินออม คาดว่าในอนาคต ผู้ผู้สามารถพึ่งตนเองได้และกิจการมีความเข้มแข็งขึ้น

อภิปรายผล

อภิปรายผล ที่ได้รับจากการเกิดกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ของบ้านโรงงาน อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งจะแสดงผลที่ได้รับในแต่ละด้าน โดยใช้วิจารณ์ฐานและแนวคิดทางทฤษฎี

1. การบรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านโรงงาน

1.1 การเกิดกองทุนหมู่บ้านโรงงาน แม้จะต้องใช้ความพยายามอย่างสูงจากประชากรมและกรรมการชุมชนรวมถึงประชาคมหมู่บ้าน ซึ่งต้องมีการเรียกประชุมสมาชิกในชุมชน ถึง 3 ครั้ง จึงจะสามารถจัดตั้งกองทุนได้

แต่เมื่อสามารถจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านได้แล้ว พร้อมทั้งการจัดทำระเบียบและข้อบังคับของกองทุน โดยใช้ความต้องการของสมาชิกในชุมชนเป็นแนวทาง ทำให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน แม้อีกฎ ระเบียบจะทำให้เกิดข้อจำกัดบางประการแต่ก็ยังมีสมาชิกกองทุน ชักชวนเพื่อนร่วมชุมชนสมัครเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ทำให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิก ในชุมชนที่เริ่มขยายทีละน้อย

1.2 การมีระบบบริหารกองทุนบ้านโรงงาน คณะกรรมการกองทุนมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน แม้จะมีขีดจำกัดในเรื่องเวลาการทำงาน ซึ่งคณะกรรมการจะต้องมีอาชีพและหน้าที่ต่อครอบครัวคนที่ต้องรับผิดชอบ สมาชิกกองทุนมีส่วนช่วยให้กรรมการจัดเก็บและบริหาร งานง่ายขึ้นแม้ช่วงแรกจะมีความสับสนอยู่บ้างในช่วงแรก

การพิจารณาอนุมัติเงินกู้แก่สมาชิกกองทุน มีความยุติธรรม โดยการร่วมกันแสดงความคิดเห็นของคณะกรรมการถึงการกู้ยืมในแต่ละแบบของผู้กู้เพื่อหาข้อยุติในการอนุมัติเงินกู้

1.3 การเรียนรู้เพื่อพึ่งพาตนเอง แม้จะมีการสนับสนุนเงินทุนในโครงการจากภาครัฐ ให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ แต่ก็ยังเป็นเพียงบางส่วนของชุมชนซึ่งอาจเป็นส่วนน้อย คนส่วนใหญ่ยังต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐ แม้ว่าในชุมชนเองจะมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันและช่วยเหลือกันในด้านต่าง ๆ อยู่แล้ว

1.4 การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคม ในหมู่บ้านโรงงานก่อนหน้าที่จะมีกองทุนหมู่บ้านได้มีการรวมตัวจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ทั้งทางด้านการเกษตรและกลุ่มด้านสังคมสงเคราะห์ เพื่อช่วยเหลือกันเอง หากจะจัดตั้งเป็นกลุ่มสหกรณ์อาจต้องสร้างความชัดเจนในการดำเนินการของกลุ่มให้มากยิ่งขึ้น และต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐ

1.5 การมีศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนบ้านโรงงาน จะมีความสามัคคีกันอย่างมากในแต่ละกลุ่ม โดยในแต่ละกลุ่มที่กระจายตัวอยู่ตามหมู่บ้านซึ่งจะมีการติดต่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม การกระจายข่าวสารในชุมชนจะใช้ตัวแทนกลุ่มเป็นผู้กระจายข่าวสาร

แสดงให้เห็นถึงความสามัคคีและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยเกิดในหน่วยย่อย ๆ ของชุมชนและขยายตัวใหญ่ขึ้นเป็นการเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ในชุมชน ซึ่งจะเห็นถึงความสามัคคีที่มีมากในระดับหนึ่ง

2. ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชนในพื้นที่ สมาชิกในชุมชนมีความเชื่อถือในตัวแทนของตนสูง คือ เชื่อในคณะกรรมการและประธานกองทุน ซึ่งโดยส่วนใหญ่คณะกรรมการชุดนี้จะมาจากกรรมการชุมชนหรือกลุ่มกรรมการกองทุนอื่น ๆ ที่จัดตั้งมาก่อนหน้านี้ การสื่อสารและเสนอแนะจะมีทั้งแบบผู้นำชุมชนลงไปถึงสมาชิกชุมชน คือ แบบบนลงล่าง และแบบล่างขึ้นบน และการเจาะจงที่จะสื่อสารกันระหว่างสมาชิกกับกรรมการหมู่บ้าน หากมีปัญหาหารือ

3. การสร้างเครือข่ายองค์กร เพื่อการเรียนรู้ระหว่างชุมชน หากสังเกตจากการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่กำหนดในแบบรายงาน (ปร.) ของประธาน กรรมการ และสมาชิกกองทุน ซึ่งส่วนใหญ่จะมีความสัมพันธ์กันในระดับผู้นำของแต่ละชุมชน เนื่องจากมีความคุ้นเคยกันมาก่อนหน้านี้แล้วจากกิจกรรมของอำเภอ

ส่วนในระดับสมาชิกกองทุนอยู่ในลักษณะการพบกันระหว่างเครือข่ายแสดงทัศนะและความเข้าใจในกิจกรรมที่ตนทำใจชุมชน แม้ผลที่ได้จะไม่ดีนัก เนื่องจากเวลาและการเก็บข้อมูลที่ต้องทำหลายเรื่อง แต่ก็ถือเป็นการเริ่มต้นที่ดี

เครือข่ายที่ได้ผลมากจะอยู่ในส่วนของหมู่บ้านในหมู่บ้านโรงงานจะมีการรวมกลุ่มของผู้เลี้ยงสัตว์ ซึ่งมีมาก่อนหน้านี้ มีราคาขั้นต่ำในการค้าขายสัตว์ที่เพาะเลี้ยง เช่น กลุ่มผู้เลี้ยงสุกร จะมีราคาในการขายลูกสุกรของกลุ่มอยู่ที่ 1,100 บาท หรือในส่วนของผู้ค้าปลีกร แม้ไม่มีการรวมกลุ่มอย่างเป็นทางการ แต่ผู้ค้าส่วนใหญ่ในชุมชน จะมีการสืบราคาหรือสอบถามจากผู้ค้าด้วยกันถึงราคาสินค้าในแต่ละชนิด เพื่อที่จะขายสินค้าชนิดนั้นในราคาเดียวกัน

4. ผลโดยตรงและผลกระทบต่าง ๆ

4.1 ผลโดยตรง (Immediate Result) เงินจากกองทุนหมู่บ้านทำให้เกิดการเสริมสภาพคล่องตัวในการลงทุน สมาชิกผู้กู้เงินกองทุนสามารถเพิ่มศักยภาพในการทำกิจกรรมของตนได้โดยใช้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำของกองทุน

4.2 ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact) ข้อจำกัดของกฎระเบียบกองทุน ทำให้สมาชิกหรือถูกหนี้ยกองทุนมีศักยภาพที่จะสร้างฐานะและปลดเปลื้องหนี้สินที่มีต่อกองทุนได้ และอีกส่วนหนึ่งมาจากศักยภาพของคณะกรรมการที่ให้ข้อเสนอและแนะนำแก่สมาชิกในการกู้ยืมเงินและรูปแบบการชำระคืน

4.3 ผลกระทบโดยอ้อม (Indirect Impact) เกิดความเข้าใจกันระหว่างคนในชุมชน ทั้งในด้านดีและร้าย ทำให้รู้ถึงความสัมพันธ์และอุปนิสัยของคนในชุมชนเมื่อต้องมีความสามัคคีและช่วยเหลือกัน

ข้อเสนอแนะ

จากการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ควรมีการยืดเวลาในการทำงานหรือบริหารกองทุนของคณะกรรมการให้มากขึ้นเพื่อความต่อเนื่องในการบริหารงานและมีช่วงเวลาที่ชะงักหรือแนะนำผู้ที่จะมาปฏิบัติงานต่อ พร้อมกับการมีผลตอบแทนที่ชัดเจนเพื่อสร้างแรงจูงใจในกว่าเข้าร่วม โครงการ
2. ควรมีการพิจารณาขนาดของกองทุนให้เหมาะสมกับขนาดของชุมชนหรือจำนวนประชากรในชุมชนเพื่อการกระจายของเงินที่เหมาะสมและมีความยุติธรรมมากขึ้น
3. ควรมีการเรียกประชุมสมาชิกผู้กู้และกรรมการกองทุนทั้งในระดับตำบล และหมู่บ้าน เป็นระยะ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและตรวจสอบความก้าวหน้าของกิจการที่ลงทุนไป
4. ควรให้ผู้กู้เงินกองทุนที่นำไปลงทุนทำการเกษตรกรรมและปศุสัตว์ ใช้วิธีการทำแบบธรรมชาติ เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมและสุขภาพของคนชุมชน
5. เนื่องจากระยะเวลาการศึกษาน้อย จึงไม่สามารถสรุปผลของการบริหารจัดการกองทุนได้อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากการบันทึกบัญชีของกองทุนยังไม่สามารถดำเนินการได้ เพราะมีรูปแบบบัญชีหลายรูปแบบและจากหลายสถาบัน
6. ควรมีฐานที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลงของกองทุนในด้านต่าง ๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงกฎหรือระเบียบของกองทุนเพื่อปรับปรุงให้เหมาะสมกับชุมชนนั้นยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ,สำนักงานมาตรฐานการศึกษา. 2544. ชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา.

ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง. กรุงเทพฯ :กระทรวงศึกษาธิการ.

กระทรวงศึกษาธิการ,สำนักงานมาตรฐานการศึกษา. 2544. ชุดวิชาการวิจัย. ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง. กรุงเทพฯ :กระทรวงศึกษาธิการ.

กระทรวงอุตสาหกรรม,กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. 2545. นโยบายและกลยุทธ์การส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม(SMEs). www.sme.Thai.net.

กระทรวงศึกษาธิการ,สำนักงานมาตรฐานการศึกษา. 2544. ชุดวิชาสารนิพนธ์. ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง. กรุงเทพฯ :กระทรวงศึกษาธิการ.

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. สำนักงาน. 2544. คู่มือสำหรับประชาชนเพื่อเตรียมการจัดตั้งและดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. กรุงเทพฯ :โรงพิมพ์สุสภาลาดพร้าว.

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. สำนักงาน. 2544. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2544 ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2544. กรุงเทพฯ : บริษัท สหพัฒนการพิมพ์ จำกัด.

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. 2544. คู่มือการดำเนินงานสำหรับคณะกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. 2544. รายงานเศรษฐกิจและการเงิน ปี 2544 และแนวโน้มปี 2545.

www.bot.or.th

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. 2544. คู่มือนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการและการประเมินโครงการ. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. 2544. ชุดวิชาสารนิพนธ์. เอกสารเพิ่มเติม ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2545. การประชุมเชิงปฏิบัติการ ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาคอขวด. : www.nesdb.go.th.
- สุริยา สมุทคุปต์, วิศิษฏพร วัฒนวาทิน, พัฒนา กิติอาษา. 2544. เอกสารประกอบการ สอน ราย วิชาการวิจัยชุมชนศึกษาสำหรับบัณฑิตอาสาสมัครทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีสุรนารี.
- คณิต ไข่มุกด์. 2544. เอกสารประกอบการสอนการประเมินเพื่อการพัฒนาและสมมติฐานทางสถิติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- รัชฎาพร วิสุทธากร, ชนิศ สุกแสงปัญญา. 2544. เอกสารประกอบการเรียนการสอนการจัดการ และวางแผนธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. 2544.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2544. รายงานผลการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมตามแผนพัฒนาฯฉบับที่8 พ.ศ. 2543. www.nesdb.go.th.